

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Caroli-Avgvsti Salesii Tvlliani Doctoris Theologi,
Praepositi, Canonici, Vicarii Generalis Et Officialis
Ecclesiae Gebennensis: De Vita Et Rebus Gestis Servi Dei**

Sales, Charles Auguste de

Lvgdvni, 1634

Liber Primvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9634

CAROLI AVGVSTI

SALESII TVLLIANI DOCTORIS

THEOLOGI, PRÆPOSITI CANONICI,

VICARII GENERALIS ET OFFICIALIS

Sacrofanctæ Gebennensis Ecclesiæ.

DE VITA ET REBVS GESTIS,
Serui Dei, Patris ac Patruī sui,

*Eximia Sanctitatis Viri FRANCISCI SALESII Episcopi
& Principis Gebennensis.*

LIBER PRIMVS.

ACE multâ fruebantur Allobroges, cum Francis-
ciscus Ioannis Filius, Toparcha, Salesius, Boë-
siacus, Ballefonius & Villarogetius, Francis-
câ Melchioris, Syonnasij, Tulliani, & Valeria-
ni Dynastæ, filiam quatuordecim dumtaxat
annorum, Virginem solemnī sibi connubio,
fociauit. Hæc statim ac se gravidâ sensit, vt erat ab incunabulis
optimè affecto erga numen animo, conceptam prolem Diuino
cultui destinauit. Sed & huic rato consilio memorabilis accessit
occafio, quippe Anna Atestina, Herculis Ferrariæ Ducis & Re-
natæ Franciæ, Filia, Guisani Ducis vidua Iacobo Sabaudō Ne-
morosij Duci nuper coniugata, Aniciam Allobrogum vene-
rat, comitatique eam fuerant, inter quamplures aulæ Gallicæ,
Primarios, Carolus Lotharingus, & Ludouicus Guisanus Cardi-

*Franciscus
in utero
matris
Deo dedi-
catur.*

A

*S. Sindon
Anicium
deſertur.*

*Franciſcus
naſcitur.*

*Franciſcus
baptizatur.*

*Franciſcus
ablactatur.*

nales, qui ſacroſanctam illam mortui Ieſu Chriſti Sindonem, qua ab Arimathiano Iosepho inuolutus fuerat, videre cupientes; eam gratiam à Sereniſſimo Duce Emanuele Philiberto petierunt, annuit piæ petitioni Dux religioſiſſimus, & Euangelicam Sindonem quamprimùm Camberio Anicium deuehi permiſit; Accurrit verò tum tantis videndis reliquiis, cùm ſalutandæ Principi vniuerſa Prouincia, nec prætermiſit officium Saleſiana Domina, ſed in Beatæ Mariæ Virginis Ædem, vbi Sindon explicanda erat, ſe contulit; ibique velut altera Samuelis mater Anna, ſingulari tacta cordis affectu, & in lachrymas effuſa, ventris ſui fructum Domino dedicauit, hinc in Saleſianum Caſtrum reuerſa, non multo temporis interiecto ſpatio, in Franciſcano cubiculo, ſeptimo prægnationis menſe, accumbens, Salutis anno ſupra milleſimum quingentefimo ſexageſimo ſeptimo, Iouis die duodecimo Calendas Septembris, hora poſt meridiem ſequinona; magnum Saleſiæ gentis ornamentum, Allobrogum decus, & Eccleſiæ nouum Sydus, foelicem partum emiſit. Interea, dum Saleſio Dinaſtæ peculiari quodam & diuino inſtinctu tota gratulatur vicinia; in Paræcialem Torétinorum Diuo Mauriſio ſacram ædem in cunis delatus eſt infans, vt qui mundo natus erat, per Baptiſmatis Sacramentum Chriſto renaſceretur. Aquis igitur tinctus eſt, luſtralibus Chriſtianisſque imbutus initiis, fideiuſſoribus Franciſco Flexeriano Seleugiens Monafterij Ordinis ſancti Benediſti Priore qui ei Franciſci nomen impoſuit & Bonauentura Chiuronia Villetana Montouij Domina: Stipauit eum ſolemniſ Nobiliũ cœtus, & in reditu grande conuiuium inſtructum, necnon & ab aurora vſque ad noctem omnibus ad caſtri fores accedentibus ampla ſtipes erogata. Toto lactationis biennio, quampluribus mutatis nutricibus, in paternis edibus educatus, & propter delicata mēbra, corporiſque mollitiem in xilinâ culcitulâ longis fomentis inſtauratus eſt: neque tamen à Medicis longiori vitæ adiudicabatur, at in eo fouendo tam ſollicito animo eius Auia materna Bonauentura Chiuronia incubuit, vt desperatas omniũ cogitationes ſeſim ſuperauerit. Tandē tertio ſupra bienniũ menſe puer ablactatus eſt, & ad omniũ ſpem rudioribus alimentis conſiſus: Prodiſbat autem ex Angelico vultu, neſcio quis cœleſtis gratiæ radius, ita vt nemo malè affectus ab eius aſpectu, diſceſſerit, quinimo

quot

quotquot eum vel amicè vel officiosè vifebāt, non solùm parentibus eximiam pueri pulchritudinem gratulabantur, sed miram etiam de maximis virtutū eius incrementis promittebant, quæ causa fuit, vt in informando bonis habitibus Francisco, prouidi Parentes studiosiùs deinceps attenderent: Franciscæ Duretæ Aniciensī mulieri quæ tunc Salesij ancillabatur. Vt eum Christianas orationes scilicet Dominicam, Salutationem Angelicam, Apostolorum symbolum, confessionem, benedictionem mensæ, gratiarum actionē, spiritus commendationem, aliásque similes doceret commiserunt. Et quia puerorum animus, non secus ac argilla lateraria ad proplasma quoduis dispositus est, ideò periculosas deprauatorum quorumlibet consuetudines ei districtè prohibuerunt, lusoriarum pagellarum, & aleatoriarum, ne minima quidem dabatur notitia, latrunculorum, metularum, & his similiū ludi, in quibus sola reperitur exercitatio cum moderamine, permittebantur; Interdicta erat quælibet diuagatio, & cum dissolutis mora, ne fortè in ætate tam labili malitia mutaret intellectum, longè à coquinâ & seruorum tenebatur ineptiis, adeoque sollicitè eius incūbebatur profectui, vt naturalibus donis in virtutes paulatim conuersis, quamuis aspectu & ætate iuuenis, morum tamen grauitate vir-maturus videretur: nam in cōsortio præferabat modestiam, in sermone iudicium, in responsis mentis acumen, in instructionibus docilitatem, in correctionibus humilitatem, cum parentibus obedientiam, cum maioribus reuerentiam, cum æqualibus prudentiam, cum inferioribus comitatem, cū omnibus simplicitatem & pacem. Comuni victui & vestiū assuefactus modestiæ, nihil singulare vel superfluum expetebat, sed paucis contentus, Parentum in omnibus acquiescebat voluntati, quibus profectò tam præclare filium indolis videre summa voluptas erat, & quantò ad sapientiam propensiolem aduertebant, tantò ad perseuerandum feruentiùs animabant, Dei maximè timorem & amorem inculcabant sæpissimè, Christianæ fidei mysteria, quibus poterant, clarioribus verbis; & comparationibus à natura deductis explicare nitebantur, & vel minimis eius quæstionibus non differebant responsum. Mendacij deformitatem, & ingenuæ veritatis pulchritudinem sic deprædicabant, vt flagellis maluerit excipi quàm mentiri, idque mirandum totâ vitâ retinuit, vt nullum vnquam suis

*Francisci
prima edu-
catio.*

*Veritatis
in Fran-
cisco amor*

imperfectionibus, quas ferè nullas habebat, visus sit velum ob-
tendere. Ad imitandas Sacerdotum actiones studebat quamplu-
rimùm, parua erigès altaria, ad quæ piis decorata imaginibus suas
funderet preces, Res autem erat, quæ magnam omnium cordi-
bus ingerebat pietatem, cum à dilectissima parente in Parœcia-
lem Ecclesiam dominicis & festis diebus ductus ante ipsam ge-
nuflexus diuinis attēdebat officiis, iunctis manibus toto corpore
immobilis oculis in altare fixis demissum è cœlo Angelum re-
præsentabat. Cœpit etiam sub beneficis parentibus, & Christia-
na liberalitate clarissimis, erga inopes beneficentiam exer-
cere, nam ab ipsis persæpè ampliarum stipium fiebat largitor, tan-
tòque pauperum ferebatur amore, vt cum illos ad ostium au-
dired clamantes, sui demensum opsonij, & ientaculi ratam par-
tem, lubens & hilaris deferre non differret, aut cum nihil apud se
dādum reperiebat ad Patrem matrēve citò recurrere, & egen-
tum Procuratorem agere minimè grauabatur. Interim de im-
buendo litteraria cognitione puero cogitatum est; id ipsum Puer
expetebat impendiò, pèrque dies integros, si quando librum
habebat, voluendis sponte foliis, noscendisque caracteribus, se-
dulam nauabat operam: Quamobrè sub Petri Bataliosi Aniciensis
viri probi & eruditi regimine in Rupense vicinius oppidū vt pri-
mis imbueretur Grāmaticæ rudimentis sexennè Franciscū cauti
progenitores miserunt quo tempore Dumaxij Ludi magistri
tecto quò facilius studiis incumberet vtebatur. Hinc post bien-
nium cum iam octennis esset occasione captâ Amedei, Ludouici
& Gasparis Patruelium suorum, quos aliò ad studia eorū Pater
Ludouicus Salesius Brentinorum Dinasta mittebat, cum illis
focium dederunt: Ciuitas est Allobrogicis sex milliaribus Sa-
lesio distans, Seminæorū caput, olim Osiriopolis, postmodū Di-
nia, ac demùm ab illustri Titio Anicio Satrapa Romano Aniciū
nuncupata, in amœnissimo sita solo, fertilissimis cincta campis, &
collibus, optima cœli temperie fruens, purissimum bibens lacum,
parua quidē, sed humanissimo plena populo, multis ornata tēplis
notata turribus, rigata canalibus, distincta vicis, ligata pontibus,
Arce & Duce nobilis, Ecclesiasticâ & sæculari Curiâ cōmenda-
tissima, expulsi à Geneuatibus Antistitis sedes, in quâ iampridem
vir inclitus Eustachius Chapuisius, eius ciuis Canonicus, & Offi-
cialis Geneuensis, necnon Cæsaris Caroli V. variis in Prouinciis
Orator

*Franciscus
necitur
in gymna-
sio.*

*Aniciensis
ciuitatis
descriptio.*

Orator, in signe litteris humanioribus, Rhetoricę & Philosophię, sub Doctorum Louaniensium administratione, fundarat Gymnasium. In huius ciuitatis scholis, quatuor Salesij vno tempore noui Candidati sunt effecti. Vnus autem Franciscus ingenio & diligentia ita excelluit, vt super omnes suos condiscipulos continuo lauream reportauerit, ardebat nempe summo discendi desiderio, & cum Gallica vocabula cępit Latina facere, in contextę quatuor aut quinque periodis, per horam aliquando mansit immobilis. Ex longa librorum lectione nullum vnquam accepit tedium, argutas & graues illustriorum Authorum sententias, nec nõ exquisitos eloquentię flores, quibus appositę, vel in oratione vel in scriptis vteretur, in manuales codices distribuebat, & quia plenam, animi venustate quadam compositam, habebat actionem, præclarum corporis statum, coloris suauitatem, summumque in voce splendorem, ideo frequentibus, siue domi à Petro Batallioso, viro non indocto Præceptore suo; siue in Gymnasio à Biordo Falcinate Sixensi, humaniorum litterarum professo- re, declamationibus exercebatur. Longissimè verò à putidis Rhemnianorum Doctorum moribus & Appioniis (vt aiunt) cymbalis totã vitã abhorruit. Ad omniũ præterea latitiã summè modestus erat, nec vnquam diuagantem aut temeritatem aspectus quolibet adijcientem vidit vllus. At graui, non affectato tamen, passu, vestibus & capite comptissimus, abibat in res suas, cumque, sub æstuantis caniculæ feruoribus astrictorios globulos alij resoluerent, nudatõque pectore recederent è scholis, vel ad balnea festinarent, ipse vr bani moris intelligens, semper comis ambulabat adeò, vt ciues omnes, quotquot transeuntem videbant raperet in hæc verba, en illũ iuuenem? quã decorus aspectu! Quã totus amabilis! Næ si viuat, in illustrem euadet virum. Suis sodalibus magnam de se ingenerauerat reuerentiam, & si fortè reperisset insolescentes, aut minus modestos, pro innata sibi authoritate cum mansuetudine, reprimere minimè metuebat; eiusque præsentia, se à patrãdo facinore, subito retractos, quantplures sũt cõfessi. Minores ineptias prudẽter perseuebat, imò pro aliorum peccatis virgis excepturus persæpè descendit in medium, & innocens pœnas dedit. Semel cum Gaspar Salesius, patruelis, magistri pedibus prouolutus, cum eiulatibus & lachrymis flagris cædi recusaret, tactus miselli doloribus, Franciscus

Francisci
in studen-
dũ diligen-
tia.

Francisci
modestia
mirabilis
& amabili-
s.

pro Gaspare lubens se obtulit & flagellatus est. Æqui rectique syncerus amator suspiciebatur ab omnibus, & sanè inter tot iustitiæ exempla illud non exiguum est in puero, quòd cum à parente Salesio Brentum ad Ludouicum, patrum inuisendum mitteretur deberetque seruus ei chirothecas emere, nec nisi post altercationem longam quod iusti pretij erat mercatori persoluisset, reliquum de suo Franciscus liberè dedit, idèmq; fecit in Pontis noui transitu restauratori, famulum leniter increpans: quasi verò inquit? isti tot pro nobis labores ferunt, & quod iustum non persoluemus? Quæ res maximè serui mentem, & præsentis Claudij Guerra Vsilionensis agricolæ, eâ sententiâ repleuit, vt magnus aliquando vir Franciscus futurus esset. Per hæc tempora Præsul amplissimus, Angelus Iustinianus Episcopus, & Princeps Gebennensis, sacros generales ordines, in Diui Dominici æde, celebraturus erat. Id cum audisset Franciscus, Confirmationis sacramentum accipere, vt optimum, ita censuit opportunum. Geuuflexum igitur ante altare signauit signo crucis, & salutis Chrismate Pontifex confirmauit, additis actioni tam sanctæ lenibus verbis, & ex speciosissimi intuitu vultus vaticiniis, ad quæ non ingratis præsentibus aduerterunt. Post hæc, quàm Christianis profecerit institutis, candidus adolescens, vix dici potest; nam sacramentali adiutus gratiâ, quotidianas sibi preces constituit, piorum librorum lectioni & visitandis templis tot horas destinauit, & cum à cœnâ, post Solis occasum opportuniori ad ambulationem tempore, sui commensales, vel ad lacum, vel ad pascuorum compita egrederetur, ipse domi manens senescenti iam hospiti suæ Sanctorum vitam perlegebat. Si tamen aliquando Aristotelicis, aut aliis feriatis diebus, ex Præceptoris iudicio vacare iussus, matutinis præsertim horis ad Ferianas insulas diuerteret, in amœnos locorum illorum colles ducebat socios, & discamus (inquirebat) precibus Deum flectere, dum inter arbuſta gratosque fontes Deus nobis hæc otia fecit, confestimque libellum precarium trahens è perula humi genibus incumbens, respondentibus illis, Litanias recitabat. Iam vbi litteras humaniores Anicij didicit, ad altiores euehendum disciplinas, tum vt exterorum moribus aduerteret, in Galliam, ac in amplissimam eius metropolim Parisiorum Lutetiam, mittendum Pater consilio fuit, ipse enim experientiâ

*Franciscus
Confirmationis
suscipit
Sacramentum.*

perentiâ propria comprobat, quàm informandis, vt decet nobilium Iuuenum animis apta esset hæc Ciuitas, quippe quæ Christianissimi Regis folio, Principum & Procerum multitudine, Augustissimi Senatus Curiâ, viris quâ pluribus de scientiâ & pietate meritissimis, ex cultis in omni genere ingeniis, innumeris populis, & rerum omnium copiosa varietate, toti orbi sit celeberrima. Sciebat verò in Nauarrorum Collegio multam florere nobilitatem, quæ cum litteris vrbanos, & expolitos mores sibi solet comparare, quapropter his scholis Franciscum destinavit. At Franciscus dum hæc cogitantur longè à Patris mente Ecclesiasticæ professionis desiderio, flagrare cœpit, vix tamen eam obtinuit licentiâ ab homine, qui rem aliter perpendebat. Acceptis itaque ad eam causam dimissorialibus litteris à Ioanne Tiffoto, Cathedralis Ecclesiæ Canonico, & absentis Episcopi Vicario Generali: Audiens Galesiũ Regardũ Balneoregiensem Episcopum, solemnẽ ordinationem Septembri mense celebraturum, Claromontem Seminæorum profectus est, vbi sacro ritu tonsurâ inauguratus in sancti Stephani protomartyris æde, ingenti cum lætitiâ suæ partem hæreditatis Dominum elegit, anno sæculi octauo supra septuagesimum. Reuersus tandem sic initiati verticis homo, & audito, post aliquot dies, Patris decreto de Parisiensi profectio, cum ab expertis iam pridem didicisset Iuuentutem in Nauarrorum Gymnasio minùs pietati deditam, repugnauit in animo, maluissetque sub Patribus Societatis Iesu, quorum famâ illi aures tinniebant, studiorum reliquum perficere. Quid faceret? Patris voluntati dissentire palàm metuebat, ex aduerso cupiebat vitare periculum, aiebat enim intra se, Pronus es ad malum, expediet te in ruinam malorum consortium, Quid tandem proderit vana sæcularium scientia? discendum potiùs cælorum iter, quod securè Patres illi piissimi, sicut doctissimi, demonstrabunt: Matrem adiit cum hoc consilio, & fuso sermone, non sine gemitu cor aperuit; Oravit, vt expositis suis rationibus, Patrẽ à tali sententia dimoueret, quam, Iesuitarũ instructionibus patenti occasione profuturus esset, ostenderet, & in quale periculum aliter ingressurus. Nouerat siquidem egregiam filij mentem pia mater, & apud aulicorum morum encomiastas magni nominis euasurum, nõ ita curabat vt Pater, quæ causa fuit, vt explicatum Francisci animũ efficacibus verbis marito suo retulerit.

*Franciscus
tonsura
clericali
insignitur.*

*Franciscus
postulat sibi
dari dotas le-
suitus.*

*Franciscus
Lutetiam
Parisiſiorū
mittitur.*

rit. Mutato ergo decreto, sub Ioannis Deagij Corneriensis Presbyteri regimine Claromontano; seu Gergouienſi apud Pariſienſes Collegio, Franciſcus permiſſus eſt; & cum Parentum benedictione Saleſio dimiſſus. Quocumque pergeret diligēti curā res illuſtiores inquirebat annotabātque nec poterat ſatis mirari Deagius, quā officioſe ab hoſpitibus omnibus præter ſolituſ exciperetur, præclarus iuuenis, in cuius vultu ſanctitatis radius iam micabat. Lugduno per Boiorum agrum Nouiodunū ad Ligerium peruenit, hinc ad Bituriges, & ab his tranſiit ad Aurelianos, poſtremo Lutetiam ſanus & incolumis appulit. Non citius autem in diuerſorio depoſuit gladium, quā ad Ieſuitas cum Deagio conduci poſtulauit, quibus ſalutatis, ad quid, & quo animo veniſſet, magna illorum læticia, qui iuuenem ex eo momento dilexerunt, percenſuit moxque emptā per aliquot meſes alienā menſā in proxima Collegio domo, denuo Rhetoricis inſtitutionibus operam applicauit, & quia Deagio in profectione diſtrictè commēdārat Dynaſta Saleſius, vt his exercitiis, quæ nobiles Galli maximè curant, filium ſuum inſtrui curaret, idcirco Deagius reſuſcitantem quamuis Franciſcum, auditā tamen abſolutā iuſſione parentem, chorodidaſcalo feriato dumtaxat tempore, rudiariæ gladiaturæ, laniftæ, nec non equario domitori commiſit, ipſeque Franciſcus, vt erat corporis agilitate, & robore inſignis, per breui ſpatio ad fidium numeros optime ſaltauit, eluſit rudibus, & in equeſtri præualuit diſciplina. Verū non erant hæc niſi animi remiſſiones ludicræ, alium longè finem reſpiciebat & nouum hominem Claromonti ſe induiſſe recordabatur, nolebātque pium immutare proſopitum; Quamobrem ſicut in humanarū rerum ſcientiis Magiſtrum habebat, ita in pietate Ducem vnum & rectorem ex patribus ſibi elegit, apud quem fiducialiter conſcientiam reponeret, & æternæ vitæ ſibi documenta cōpararet, aduertensque in Beatæ Virginis Sodalitatibus, quā plures quaſi religioſe viuere, & Angelicam ſpirare vitam, impellente etiamnum Deagio vni nomen dedit, in illoque ſodalitio maiora ſæpè exercuit officia, vt aſſiſtentiam & Præfecturam. Suauiſſimos ſanè virtutum ſuarum odores vnde quaque diffundeſcit, & bonis omnibus, tanquam nitidiſſimum ſpeculum habebatur, nam mitis erat, & humilis corde, nemini moleſtus, in templis ſiue pro diuinis officiis, ſiue pro

*Franciſcus
denudò & he-
reticis in-
ſtitutioni-
bus operā
nauat.*

*Franciſcus
ſe ſodalitatis
in congre-
gatione B.
M. Virgi-
nis.*

cacio

concionibus audiendis assiduus, octavo quoque die ad Pœnitentiæ sacramentum, & communionem sacram accedebat quæ res illi tantam in dies acquisivit cœlo gratiam, ut continuâ, erga salutarem hostiam, deuotione totus inflammaretur, sciebat nempe diuinis sub fauoribus, nec aliter, litteris incumbendum. Ad huiusmodi in Eucharistiam amorem validis hortationibus socios incitabat, cùmque per hæc tempora Antonius Bonuardus Rupensis, è Sabaudia Lutetiam profectus, eum prope Diuæ Genouefæ templum habitantem inuississet, ut erat illi in Patria vicinus, nouo hospiti promisit epulum, mox in Iesuitarum ædes ducto, sacramentaliter confitendi, & communicandi secum animum dedit; Postmodum, iam repetamus domum inquit, & ecce maius quod tibi conuiuium intendebam. Religiosorum hominum consortio mirum in modum delectabatur, & si quando in Gymnasio, aut destinatis solitæ deuotioni Basilicis non reperiretur, in Monasteriis (aut ut aiunt) conuentibus quærendus erat, in primis autem cum Capucinis placebat sibi, & fratris Angeli in sæculo Ioiosæ Ducis stupendâ pietate motus, missis quibus inserviebat vir ille (verè Angelicus) persæpè gaudebat interesse, aiebátque Ioanni Paquellero Aniciensi socio suo, Heu bone Deus! quale nobis præbet exemplum Religiosus ille, qui ex principibus, & inter principes natus, tot rebus præclarè gestis, insignis tot opibus, tot officiis & honoribus cumulatus, valedixit mundo, sacco induit, & elegit abiectus esse in domo Dei sui, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum, en illum pedum nuditate horridum, & ieiunij pertinaciâ macilentum! Hoc nos exemplo Deus vocat mi Paquellere. Adeò porro à sæcularis vitæ vanitatibus Franciscus abhorrebat, ut ne Religiosus fieret, Patrisque turbaret genium sollicitè timeret De agius. timorem verò augebat suum, quod illū diebus in hebdomada, tribus, Mercurij scilicet, Veneris & Sabbati asperrimo cilicio cingi, quāuis id occultare maximè niteretur, non ignoraret. Inter hos animi motus, admotū est illi cœlitus conseruandę castitatis incitamentum; noluit verò contra stimulum recalcitrare; quinimò Diui Stephani Græcorum Ecclesiam ingressus, ante Virginis simulachrum procubuit in genua, & obsecratione flebili percussæ Deiparæ suam fidelis confidit castitatem, quam sic deinceps coluit, sic amauit, ut & sæpissimè Reginam Blancam morum puritate &

*Franciscus
erga S.S.
Eucharisti-
am amor.*

*Franciscus
religiosorum
consuetu-
dine mirè
delectatur*

*Franciscus
suam Dei
paræ confi-
dit casti-
tatem.*

*Franciscus
philosophi-
cis studiis
incumbit.*

*Franciscus
Theologia
etiam stu-
dit.*

*Bonuardi
de Fran-
cisco sem-
nium*

castimonia celebrem prædentem inuisum iret, studerétque eius vestes curiosè tangere, quod & in aliis quos castos intelligebat, faciebat. Hac certè methodo euasit in dies doctissimus, & peractis Rhetoricæ humaniorumque litterarum studiis, quibus, velut altiorum rerum fundamentis, penitus imbui voluerat, Philosophicæ Palestræ factus est tyro, & eruditissimas Francisci Suaris, necnon Hyeronimi Dandini publicorum è Societate Iesu professorum, lectiones ipsis dictantibus scripsit & recogitauit. Præterea quia Theologiæ eodem tempore Deagius incumberebat, præclaram intento suo Franciscus occasionem nactus, Rectoris sui scripta euoluebat per otium domi; quantoque profundius æternis veritatibus attendendis inhærebat, tantò ardentiori prosequendi desiderio incendebarur, quo fiebat vt cum Deagio, aliisve Theologis cõtinuò rationibus ageret, disceptaret, Scholæ Sorbonicæ disputationibus studeret interesse, & propositas hinc inde difficultates suis cum argumentis in libello describeret. Ad Gilberti Genebrardi Aruerni, diuinę potius quàm humanæ scienciæ viri, viuas voces audiendas cum liceret accurrebat, quo pacto sublimis illius Theologicæ cognitionis monstrum, quo reliquo vitæ decursu toti orbi fuit mirabilis, tunc concepit. Sacræ etiam linguæ, & scripturarum peritiã à Ioanne Maldonato Positiuam profitente didicit, clarissimique Interpretis expositionem in Canticorum Cantica, nunquam è memoria passus est recedere. Stupebant alij cum ad Salesij sedulitatem attendebant, nec poterant egregij ingeniorum scrutatores Iesuitæ, quin ad absoluti iuuenis fatum bonorum omnium cumulum superadderent, vnus inter alios pater Nicodesius vir vndequaque magnus ingentis sicut speciei ita spei iuuenem sapius pronuntiauit. Quotquot eius, vel fruebantur consuetudine, vel delectabantur aspectu, ita rectè sentiebant, & ex his cogitationibus, vir maturus Ioãnes Bonuardus Tullianus, Lutetiæ cū familia degens, rem notandam somniauit. Erat vt videbatur in excelso Cinisij montis cacumine, tanquam ex Italia rediens, vultu ad Aquilonem conuerso, videbátque multorum capitum Hydram è Lemnica Lerna, cum sibilis properantē & iam iam præruptos tot rupium calles, fuerat supergressa, cum ecce Frãciscus Salesius velut alter Hercules versatili armatus gladio, currentem feram distinuit; tandèmq; variis ictam vulneribus coëgit ad

ad reditum, quo celeriter expedito in Geneuense spelæum curandam à Furiis sese abdidit. Narravit ille manè postero, tum suis domesticis, tum Deagio & ipsimet Salesio, qui vt veritas aliquādo responderet in somnio voto superis facto deprecatus est: Certè non poterat Satanus quin malè sibi de Francisci progressibus conijceret, erátque nisi tandem vinci vellet, obstandum principiis. Sic autem propitiis nauiganti ventis, benedicti iuuenis pietati remoram adhibere conatus est. Obtenebrauit mentem densâ caligine, & ad æternæ salutis difficultatem perpendendam, exiguumque prædestinatorum numerum attendendum induxit, effecitque vt post varios cogitationum anfractus, in maledictorum barathrum se Frânciscus deturbandum arbitraretur. Heu me miserū! (mœrore tabescēs inquiebat) Ergone illius priuabor gratiâ, cuius hætenus suauissimas libaui dulcedines, & qui sese mihi tam amabilem exhibuit? O amor! ô charitas! ô pulchritudo cui meos deuoti affectus! Et tuis non fruar deliciis? Et ab vbertate domus tuæ inebriabor nunquam? Heu! nec me torrente voluptatis tuæ potabis? O dilecta tabernacula Domini virtutum! Et nunquam transibo in locum tabernaculi admirabilis, vsque ad domum Dei? O virgo (aiebat ad Deiparam conuersus) speciosa inter filias Hierusalem, cuius deliciis potest infernus iucunditatem accipere, & nunquam te pulchram vt Lunâ, electam vt Solē in regno Filij tui videbo? Et nunquam immensi illius redemptionis beneficij fiam particeps? Numquid etiam pro me mortuus est suauissimns Iesus? Ah! Quidquid sit, diligam te Domine saltem in hac vitâ, si in æterna te non possim diligere, cum nemo sit qui in inferno confiteatur tibi! At saltem ô Deus, si ex iis sim qui te non vident, fac tamen ex iis non sim qui maledicunt tibi & blasphemant nomen tuum. Laborabat in gemitu suo, per singulos dies, afflictus iuuenis, & lachrymis suis stratum suum rigabat: Quid enim gaudij cogitaret, cum suæ dilectionis præmium, damnationem æternam aliquando se crederet habiturum? Aruit paulatim cor suum, & in amaritudine anima defecit, tristis aurigo, purpureis successit genis, totóque corpore lætero est percussus acutis ad eò dolorum ictibus, vt nec cibum nec potum nec somnum caperet. Peribat hoc spectaculo Deagius, & à peioribus formidabat, noluit tamen decumbere Franciscus, sed quo poterat modo languidis gressibus ambulabat, elapso his in angoribus

*Franciscus
malè à ca-
codamone
tentatione
vexatur.*

*Franciscus
ex tenta-
tionis con-
fictu in-
firmatur.*

*Franciscus
ope Deipa-
ra inuoca-
ta sanatur
& libera-
tur.*

menſe, dum moribundo ſimilis rediret è ſcholis, in eandem Vir-
ginis Baſilicam, in qua nuper ſeruandum propoſuerat caſtita-
tis lium, ingreſſus; tabellam quandam parieti affixam animadu-
erit, videre voluit quidnam contineret, & piam hanc Diui Augu-
ſtini ad Deiparam deprecationem inuenit, quam ad genua pro-
uolutus cum lachrymis recitauit. Memorare ô piſſima Virgo
Maria, non eſſe auditum à ſæculo quemquam ad tua currentem
præſidia, tua implorantem auxilia, tua petentem ſuffragia, eſſe
dereliſtum, ego tali animatus confidentia ad te venio, ad te cur-
ro, coram te gemens peccator aſſiſto, noli mater Verbi verba mea
deſpicere ſed audi propitia, & exaudi. Abſoluta, oratione, priſti-
nam ſibi reſtitui mentis, & corporis ſanitatem poſtulauit, perpe-
tuamque vouit caſtita-
tem, in cuius rei memoriam, ſingulis vitæ
ſuæ diebus ſe roſarium recitaturum promiſit, ecce autem dum
ita precatur & vouet fugatâ tentatione, reſtitutus; ſenſit, quaſi le-
præ, ſquammas aut cruſtas è corpore ſuo decidetes, & deinceps
pax multa facta eſt diligenti legem Dei, nec vltra fuit illi ſcanda-
lum, quinimò vt fructum centeſimum daret in tempore ſuo, in
æternis Domini teſtimoniis, meditabatur, die ac nocte & inno-
cēs animus, viuificis veræ dulcedinis dilatabatur incendiis; cæle-
ſtibus porrò incitamentiſ vehementer actus, vt dignum fieret
ſancti Spiritus habitaculum, mentis & corporis puritate non fi-
ctâ, cor ſuum præparabat, exercebat enim frequenter circa res
diuinas meditationum actus ſinguliſque penè momētis leuabat
oculos ſuos in montes, vnde veniret auxilium ſibi, & reuera di-
uini amoris tyrociniū fundare ſic debebat. His in miraculis ſe-
xennium tranſegerat Lutetiæ Franciſcus Saleſius, & in omnibus
ad quæ Parens optimus. eum deſtinarat, abſolutiſſimus videba-
tur, cum de reditu in patriam Deagius cogitauiſſet, & ſcripſiſſet, acce-
ptoque reſponſo, Ieſuitis, Doctõribus, necnon amicis aliis, cum
gratiarum actione valere iuſſis, multo ſui reſiſto deſiderio, Fran-
ciſcus ad Deagij conſilium, & ſocietatem viam iniit nobilibus
quatuor adoleſcentibus ſola viciffitudinis cauſâ Lugdunum vſq;
ſtipatus nobiliſſimiſque Franciæ regni peragratis prouinciis,
viſis vrbibus, rebus inſignibus notatis, Saleſiū appulit. Effuſa eſt
in eius aduentum tota domus, & lachrymis mixtos chariſſimo fi-
lio mater amplexus dedit, ſuauiſſimo politiſſimi iuuenis intuitu
pater recreatus eſt, ambòque in audiendis maturis ſermonibus,
qui

*Franciſcus
redit in
Sabaudia.*

qui ex eius ore melle fluebant dulciores, dies integros, atque adeò noctes transegissent infomnes. Data est nobili Philosopho sufficiens inuisendis consanguineis, affinibus & amicis, mora quâ cunctis sese mirabilem simul, & amabilem reddidit. Satis doctum putabat Salesiana Domina, vt aliâ peregrinatione Franciscus suus nõ indigeret, seque fœlicem, si tali nato deinceps per otium frueretur, maternâ dilectione credebat. At Dynasta Salesius Boësiacus, cuius inferiorem amoris intimi teneritudinem, superior rationis portio vincebat promouendum vltè eximie spei filium, quem ad Senatoriam purpuram destinabat, generoso consilio definiuit. Visâ Galliâ, videnda restabat Italia, & perficiendis Iurisprudentiæ studiis, statim animo occurrit Patavium, ciuitas est Episcopalis sub Aquileiensi Patriarcha, ob Theologiæ, iuris & medicinæ florentissimam Academiam, insignis Senerissimæ Venerorum Reipublicæ imperio subdita, quam olim ab Antenore Troiano conditam ferunt. Certè quod iam pridem de huius vrbis celebritate præclara Franciscus audiisset, multum in Patris consilio voluptatis accepit, & salutaribus eius monitis in memoriam traductis, natalis soli dulcedinem, extremæ virtutis acquisitioni, per exoticorum hominum consuetudinem postponens, hilari vultu clima mutauit. Docebant per id tempus grauissimi, si quos vnquam tulit hoc Gymnasium Iurisperitis quos inter dubio præcul principatum tenebat Guidus Pancirolus, virtuti & scientiæ simillimus, ingenioque per omnia cœlestibus quàm mortalibus propior. Quàm sit gauisus tanti veri magisterio Salesius (huius enim famam Lutetiæ iam acceperat) non satis dici potest, at de commodæ occasionis beneficio, diuinæ Prouidentiae gratias egit. Agedum igitur (sibi inquiebat) ô Francisce, & Arseniani dicti recordare. Ad quid venisti? Breues sunt dies hominis, & velut vmbra prætereunt: dum tempus habes bonum operare, poenitebit aliquando si occasionem nõ arripes; occipite est caluo ne teneatur fugiens. Interioribus hisce verbis adhibebat animo calcaria, vt dilatato corde, tanquam Gigas, exultaret ad currendam mandatorum viam, qui à summo cœlo egressionem habens, vsque ad summum eius occursum prætendit. Statuit sibi octo diei horas studio impendendas, Iurisprudentiæ quidem quatuor Theologiæ totidem sed vt proficeret accuratius non in scholastica tantum, verum etiam in mystica, cuius

*Patavium,
ciuitas
Italia.*

*Franciscus
Patavium
mittitur.*

*Franciscus
Iurispru-
dentia &
Theologia
incumbit.*

vasta iam Philosophiæ candidatus iecerat fundamenta doctore, & direttore optimo opus habebat. E tot viris, qui in vrbe tam celebri verâ pietate, & solerti prudentia conspicui rutilabant cœlesti quodam indicio, Antonium Possuinum Societatis Iesu Theologum, quem super cæterorum hominum capita virtutes efferebant, lætabundus conquisiuit. Ille autem non laudare modo Salesij consilium, sed & hortari quàm vehementissimè potuit, & incitare, & prouocare cœpit. Sui in Christo filij breui penetrauit intima, ex ingenij & morum tranquillitate, futurum virum eximium non inuitus ominabatur, cùmque de vitæ genere, post absolutum iuris cursum, vt vocant, deligendo inter ipsos sermo incidisset, Prophetico spiritu motus, Benè facis (inquit) fili, & perge Diuinis inuigilare scientiis, velis esse Theologus, tibi enim Geneuensis ouilis cura à Deo reseruatur. Crede mihi, ad molestas litigiosi fori vicissitudines nõ est Genius tuus, nocebit oculis immūdus forensi strepitu puluis excitatus. Lubrica nimis est sæculi via, & salutis periculum habet. Gloriosius est è sublimibus templorum pulpitis, immortalis Dei præcepta multis hominum millibus prædicare, quàm in iudiciario foro, medias inter Procuratorum controuersias, calidis manibus quaterere pluteos. Numquidnam? Annuebat compositâ fronte Patris dictis Salesius, & decretum suum tot rationes admodum obfirmabāt, cùm accessit pro complemento piissimi Theatinorum libelli, cui spiritua-
lis pugna titulus est, vtilissima lectio; hunc, tanquam demissam è cœlo diuinam Epistolam assiduè terebat manibus, & per annos septemdecim deinceps gestauit in perulâ. Pergemus ergo, fauente domino (dixit) nec alio fine, quàm ad maiorem immensi, & optimi numinis gloriam, sacris litteris inuigilabimus. Adhibuit statim operi manum quantâ fieri potuit diligentiam, nam vt Angelici doctoris Diui Thomæ Aquinitatis Theologicâ summam semper haberet in promptu, ad quam etiam pro aliorum librorum intelligentiâ, recurreret, eam præ oculis musci pluteo imposuit. Diui Bonauenturæ libris mirum in modum delectabatur, sacros codices magna cum reuerentia peruoluebat. Ex Patribus Diuum Aurelium, Augustinum amabat, Hieronymum, Bernardum & Chrysostomum, sed præ omnibus Cæcilium, Cyprianum, quia scilicet, (inquebat) vt in Epistola ad Paulinum scribit Hieronymus, Beatus Cyprianus instar fontis purissimi, dulcis incedit & placi

*Franciscus
Possuinum
Iesuitam
Directorem
eligit.*

*Possuinus
Francisco
predicit
futurum
Geneuensis
sem episcopi
episcopum.*

*Franciscus
libelli pugna
spiritalis
lectionem
amat.*

*Franciscus
quos sanctos
Patres
praecipue
amat?*

& placidus. Tanti Patris fluentes periodos conabatur imitari, & sapissimè ad eius morem, aliquot opuscula componebat, quæ utinam vel ex eius humilitate, vel ex temporis iniuriâ non periiissent. Eodem temporis tractu pias regulas sibi præscripsit, quibus in huius mortalis vitæ periculis dirigeretur, & super discrimina securo pede deambulare, quòque facilius inhæreret memoriæ, relegendas sæpius propria manu commisit chartæ in hunc modum. Præferam semper aliæ cuicumque rei præparationis exercitium, illudque ut minimum semel in die, matutino scilicet tempore faciam, quòd si extraordinaria aliqua sese offerat occasio, utar eâ peculiariter, & pro exercitij remedio, accipiam, quia verò præparatio in actionibus velut mensur est, ideòque in hac secundum quod occurret, & pro temporis opportunitate versabor, quo pacto res meas cum laude conabor exequi. Inuocatio prima pars est huius exercitij, quapropter innumeris me periculis expositum agnoscens, diuinum auxilium inuocabo in hæc verba, Domine nisi custodieris animam meam, frustra vigilat, qui custodit eam: iterumque aduertens consuetudinem in multiplices olim errores me impulisse, exclamabo: Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, dicat nunc anima mea, & amplius, Domine esto mihi in Deum protectorem, & in domum refugij, ut saluum me facias, si vis potes me mundare. Orabo denique, ut in hac die ad nullum declinem peccatû, cui rei inseruiet, quod in psalmo centesimo quadragesimo tertio scriptum est. Notam fac mihi viam in qua ambulem, quia ad te leuavi animam meam, eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi, doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu, Spiritus tuus bonus deducet me in viam rectam; Propter nomen tuum Domine viuificabis me in æquitate tua. Secunda pars Imaginatio, quæ nihil aliud est, quàm præcognitio, & earum rerum quæ in die euenire possunt coniectura: seriò igitur cogitabo de iis omnibus quæ mihi accidere poterunt, de Societatibus in quibus manere cogar, de negotiis quæ fortè occurrent, de locis in quibus me esse oportebit, de occasionibus quæ me incautum possent deprehendere. Atque ita auxiliante Domino sapienter & prudenter difficultatibus occurram. Tertia pars Dispositio, variis idcirco discretè per coniecturam cognitis labyrinthis, in quibus errarem facilè perditus, considerabo, & de mediis ad euitandos lapsus melioribus

Franciscus
pias consti-
tutiones
sibi præ-
scribit.
Præpara-
tio.

Inuocatio.

Imagina-
tio.

Dispositio.

Decretum.

bis diligenter inquiram, videbo quid expediat agere? quo sit ordine in his, & illis negotiis procedendum? Quid in consuetudine dicere debeam? Disponam mecum ipse de habitu, de specie, quid fugiendum habuero, & quid euitandum? Quarta pars, Decretum est, ideo firmiter statuam Deum in posterum sed in hac præcipuè die nunquam offendere, quare verbis vtar Regij Prophetæ Davidis: Nonne Deo subiecta erit anima mea, ab ipso enim salutare meum. O magnam abiectioem animi! sinere se creaturarum timore, vel amore, vel odio, vel desiderio ad malè agendum contra Creatoris amorem, & desiderium impelli! Non potest reuera infinitæ Maiestatis ille Dominus, nobis semel cognitus, omni honore & seruitute dignus, nisi animi defectu sperni & offendi. Cur ad euitanda corporis, bonorum aut honorum damna, iustas suas leges transgrediemur? Quid nobis tandem creaturæ possunt? ageris nunc virili simus animo, & in hoc psalmitæ versu confortetur cor nostrum, Dominus regnavit, irascantur populi, qui sedet super Cherubin, moueatur terra. Quinta pars est commendatio, propterea me totum, & quidquid ex me pendet, æternæ bonitati committam, ac vt commissum habere dignetur exorabo, omnem ei concedam mei curam, & dicam ex toto corde, vnam petij à te Domine Iesu, hanc requiram, vt faciam voluntatem tuam omnibus diebus vitæ meæ. In manus tuas Domine commendo spiritum meum, cor, memoriam, intellectum & voluntatem. Heu fac quæso! vt cum his, & in his omnibus, tibi seruiam, te diligam, tibi placeam, te adorem in æternum. Sic piissimus iuuenis parabat viam Domino, & rectas faciebat semitas eius, in hunc deinde modum, diem transigendum septem articulis ordinavit. Excitatus à somno, manè statim in hæc verba, gratias agam Domino Deo meo. In matutinis meditabor in te, quia fuisti adiutor meus. Cogitabo postea sacrum aliquod mysterium, Pastorum præsertim deuotionem, qui in ipsis nascentis Auroræ incunabilis Diuinum infantem natum adorauerunt. Eiusdem apparitionem, cum in triumphali suæ resurrectionis die dulcissimæ matri sese ostendit, & Mariarum sedulitatem, quæ vt viderent & venerarentur defuncti vitæ Dei corpus, summâ pietate commotæ, valdè manè vna Sabbathorum venerunt ad monumentum. Consequenter ad id considerabo de Salvatore, quòd nempe sit lumen ad reuelationem gentium, vt peccatorum

*Franciscus
qua ratione
diem sibi
transigendum
statuit.*

torum fuget tenebras , & illuminet his , qui in vmbra mortis sedent , ad dirigendos pedes nostros in viam pacis : Sed ad totam diem firmiter statuto consilio cum Dauide canam. Manè adstabo tibi , & videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. Interero quotidie Sacrosancto Missæ Sacrificio , ac vt mysterio tam ineffabili decenter assistam, inuitabo omnes animæ meæ facultates , debitum vt hîc suum agant ; Venite & videte opera Domini , quæ posuit prodigia super terram , transeamus vsque Bethleem, & videamus hoc Verbum quod factum est, quod Dominus ostendit nobis. Eamus in Ecclesiam, ibi enim fit panis supersubstantialis virtute verborum , quæ ad consolationem nostram in Sacerdotum ore posuit Deus. Sicut indiget somno corpus ad discutiendam membrorum lassitudinem , ita dormire aliquando anima debet , & resumendis viribus castissimos inter cœlestis sponsi amplexus requiescere , sacro igitur huic somno, diebus singulis præfigam tempus aliquod, vt anima mea, ad instar dilecti discipuli , in amabili gremio , imò amantissimo amatissimoque Amantissimi amatissimique Saluatoris corde dormiat. Sicut autem per somnum corporeum operationes omnes corporeæ restringuntur ad corpus , adeò vt extra ipsum nullibi inueniantur, ita spirituales omnes facultates meas, intra spiritus limites continebo, humiliter obediendo Prophetæ dicto , Surgite postquã federitis qui manducatis panem doloris: O vos omnes qui doloris panem libenter comeditis: siue in cœstitiam de peccatis vestris, siue quòd proximi delictis compatiamini, nolite surgere , nec ad exteriores huius laboriosi sæculi occupationes transitote , quin prius in æternarum rerum contemplatione sufficienter requieueritis. Si opportunam horam, vt accidit plerunque, non inuenero , partem aliquam somni corporei dedicabo somno tam vigili; hoc scilicet pacto, vel in lectulo aliquantulum vigilabo, si possibile sit, vel post primum somnum, vel manè ante alios surgam , & recordabor dicti Dominici in rem hanc , Vigilate & orate ne intretis in tentationem. Si de nocte contingat vt vigilem, expergeficiam cor meum his verbis, Media nocte clamor factus est, ecce sponsus venit, exite obuiam ei. Deinde ex tenebrarum exteriorum consideratione ad interiores animæ meæ , & peccatorum omnium transiens noctes , sic orabo. Illuminare his qui in tenebris, & in vmbra mortis sedent,

ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Heu Domine: quoniam per viscera misericordiae tuae visitasti nos, oriens ex alto, illumina quæso eos omnes, qui in ignorantiae procumbunt tenebris & æternæ mortis, id est peccati mortalis vmbra inuoluuntur, & in interioris pacis viam si placet dirige, His Prophetae regij verbis meipsum etiam excitabo. In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum. Præceptum eius conabor exequi, quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini, quod vt perficiam ad melici cygni pœnitentis imitationem, lachrymis meis stratum meum rigabo. Ad Deum & Saluatorem meum sæpe me conuertam, & dicam, Ecce non dormitabit, neque dormiet qui custodit Israël. Ita est sanè, ô qui animarum nostrarum Israëllem custodis: nunquam dormitas, dormis nunquam. Dum medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus Domine, à regalibus sedibus venit. Ad impertiendos Diuinos tuos effectus nullæ valent tenebræ, eâ horâ natus es ex Maria Virgine, eâdemque in animabus nostris cælestes tuæ gratiæ nasci queunt. Hei: misericors Redemptor: Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, nequando dicat inimicus meus, præualui aduersus eum. Demùm postquàm animæ meæ tenebras, & imperfectiones diligenter considerauero, potero ea verba dicere, quæ habet Isaias, Custos quid de nocte? Custos quid de nocte? & respondentē audiã. Venit manè & nox. Venit bonarum inspirationum manè, Cur tenebras magis quam lucem diligis? Quoniam verò huiusmodi deuotionis actus nonnunquam nocturni fragores impediunt, iis si fortè caperer, in Custodis Angeli consideratione recreabor, dicendo, Dominus à dextris est mihi ne commouear, quod de custode Angelo doctores aliqui interpretati sunt. Versum etiam hunc adducam in memoriam, Scuto circūdabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno. Vt præterea sanctis hisce Dauidis verbis, Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Quasi diceretur, neque sol, neque eius radij, mea lux præcipua sunt, neque me saluabit societas, Verùm ipse solus Deus qui æquè mihi propitius est nocte ac die. In hanc rem scitu dignum est, quod ipse postea narrauit. Formidabat aliquando à spiritibus, quem timorem vt pelleret, studebat solitudini, vt assuesceret Dei præsentia, & sic à cæteris spiritibus.

spiritibus nihil metueret. Quid enim huic timendum est, qui cum Deo est? Restabat nihil aliud præclaro Iuueni, quam ut transacto sic sanctissime die, in Dei sinu requiescendi sibi modum inueniret. Quamobrem sic sibi spirituales (ut vocabat) somnum statuit, aut quietem; Primò (inquit) electo huic sacrae quieti opportuno tempore, in memoriam reuocare contendam, pios motus, desideria, affectus, statuta, cœpta, sensus, dulcedines omnes, & quæcunque Diuina mihi maiestas olim inspirauit, ac in sanctorum mysteriorum, virtutis pulchritudinis, eius nobilitatis, & infinitorum in me beneficiorum consideratione dedit experiri, illius præterea obligationis quam magnam erga ipsam habeo recordabor, eo quod suam gratiam sensus aliquando meos debilitauit nonnullis morbis, & infirmitatibus, quæ mihi non parum profuerunt. Posthæc voluntatem meam in bono, & in statuto Creatorem meum nunquam offendendi confirmabo. Secundò quiescam paulatim in consideratione vanitatis honorum, diuitiarum, dignitatum, & voluptatum immundi huius mundi, perpendam modicam rerum illarum durationem, incertitudinem, finem, & quam à veris bonis distent discrepantque, qua ratione eas cor meum rejiciet, spernet, abominabitur, & dicet. Ite, ô ite diabolicæ illecebræ, abite à me procul, nihil mihi vobiscum est, quandoquidem deliciae quas promittitis, insipientibus æquè ac sapientibus cõueniunt. Tertiò quiescam leniter in consideratione turpitudinis, abiectiois, & miseriam quæ inuenitur in peccato miserisque animabus ab eo obsessis & possessis, tum absque perturbatione dicam, peccatum indigna res est homine benè nato, & meritum profitente, nullum vnquam affert absolutum gaudium, sed dumtaxat imaginarium, Quas verò spinas? quos mœrores? quas amaritudines? quas anxietates? quæ supplicia non secum ducit? Veruntamen quamuis nihil horum esset, numquid id satis est, quòd Deo displicet? hoc autem satis superque est, ut omnibus omninò modis rejiciatur: Quartò dormitabo suaviter in cognitione excellentiæ virtutis, virtutis inquam, quæ ad eò pulchra est, grata, nobilis, generosa, alliciens, potens, illa est enim quæ hominem interiùs exteriùsque pulchrum reddit, illa quæ creatori gratum facit, homini illa optimè conuenit, cum ei propria sit. Quas verò consolationes, quas delicias, quas non ei liberales delectationes omni dat tempore. Hæc est Christiana vir-

Franciscus
spirituale
somnum
sibi præ
scribit.

Secundò.

Tertiò.

Quartò.

Quintò.

tus, quæ eum ſanctificat, quæ mutat in Angelum, quæ Deulum efficit, quæ in his terris ei confert Paradifum. Quintò, demirabor quàm pulchra ſit homini à Deo data ratio vt eius miro ſplendore illustratus, & edoctus odio vitium proſequatur & virtutem amet. Heu! cur diuinæ huius facis rutilans lumen non ſequimur, cum datus ſit nobis eius vſus, vt videamus vbi oporteat pedem figere? Ah! Si nos eius dictamine duci ſineremus rarò ceſpitaremus, difficile vnquam malè ageremus. Sextò, attentè ponderabo rigorem diuinæ luſtitia, quæ iis proculdubio non parceret, qui naturæ & gratiæ donis abuſi fuerint, debent tales, ad diuinorum iudiciorum, mortis, purgatorij & inferni conſiderationem pauere maximè. Excitabor ergo à me ipſo, & à ſegnitie, his ſæpe repetitis verbis expergeſciam: En morior, quid mihi proderunt primogenita, ſiue omnia iſta? Quid inquam, proderunt mihi præſentia hæc omnia, & quidquid in hoc mundo lucet & ſplendet, cum quotidie moriar? Præſtat ſanè ea ſpernere, & ſub mandatorum Dei cuſtodia, cum filiali timore, & animi tranquillitate futura vitæ expectare bona. Septimò, In hanc rem, infinitam Dei ſapientiam, omnipotentiam & incomprehenſibilem bonitatem contemplanor; peculiariter verò videre intendam, quomodo eximia hæc attributa in ſacris elucent myſteriis, vitæ, mortis, & paſſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, in eminentiſſima Dominae noſtræ Beatae Mariæ Virginis ſanctitate, & imitabilibus fidelium Dei ſeruorum perfectionibus. Tranſeundo hinc ad cælum Emphyreum, Paradifi gloriam demirabor, indeficientem Angelicorum ſpirituum, & beatarum animarum foelicitatem, quàmque Auguſtiſſima ſe Trinitas in æternis præmiis, quibus benedictam hanc turbam remunerat, potentem, ſapientem & bonam oſtendat. Octauò denique in amore ſolius & vnicae bonitatis Dei me dormiam & requieſcam. Guſtabo ſi poſſum immenſam hanc bonitatem non in ſuis effectibus, ſed in ſeipſa, bibam hanc vitæ aquam, non in vaſis, aut phialis creaturarum, ſed in ipſo fonte, ſapiam quàm adorabilis hæc maietas bona ſit in ſeipſa, bona ſibi ipſi, bona pro ſeipſa, immò quomodo ſit ipſa bonitas, & tota omniſque bonitas, & bonitas quæ æterna eſt, quæ que nec ariteri nec comprehendi poteſt. O Domine, (inquam) Nemo eſt præter te bonus per eſſentiam & naturam, tu ſolus neceſſariò bonus eſ; creaturæ verò omnes quæ tam naturali quàm ſupernaturali:

*Sextò.**Septimò.**Octauò.*

turali:

turali bonitate bonæ sunt, non nisi amabilis tuæ bonitatis participatione sunt. Has sibi leges, quibus Deo gratus esset, præscripsit Franciscus, & obseruabat eas sedulò, ad omnium sanè stuporem, qui tot virtutum ornamenta in specioso, & nobili Iuvene, non poterant non mirari, Rectori & Directori suo communicatas in abbreviatis paginis descripsit, & primis vltimisque libelli sui precarij partibus, commissas semper gestabat in perulâ, vt ad omnem actum eas haberet in promptu. Auidos etiam illarum effecit nonnullos sui genij adolescentes, quorum animos suis sibi virtutibus conciliarat: & quia solitariam vitam ducere non licebat ei, debebatque hominum vti consortio, alias sibi regulas indixit, quibus inter agendum & loquendum, illæsus vitiis, & in virtutibus ad maiorem Dei gloriam, planè compositus remaneret. Sex autem punctis rem totam comprehendit. Punctum primum, differentia est, inquit, inter congressum & cõsuetudinem, nam congressus fortuito fit & ex occasione, consuetudo verò fit ex electione: in congressu nõ est diuturna societas, non magna familiaritas, nõ expressus nimis affectus nec impressus, at in consuetudine videmur sæpiùs inuicem, familiaritate vtimur, electis personis affectum damus, frequentamus vt viuamus cum laude, & ad inuicem conferamus. Punctum secundum, nunquam spernam, nec signis demonstrabo me absolute fugere alicuius quicumque sit congressum: hoc enim dat superbi nomen, elati, seueri, arrogantis, censoris, ambitiosi, & reprehensoris immodici. His in congressibus sedulò aduertam, ne cum aliquo fociũ agam, ne quidem cum familiaribus, si nonnulli cum reliqua turba adessent, hoc enim considerantibus leuitatem saperet, non concedam mihi licentiam quidquam minus rectum dicendi vel faciendi, ne fortè insolens audiam, si citò nimis ad familiaritatem erumpam. Curabo præ omnibus ne vnquam mordeam, læcinem vel irrideam, stupiditas enim esset si absque odio iis putaremus irridere, qui nos ferendi nullam habent causam. Vnumquemque peculiari honore prosequar, modestiã obseruabo, parum & bene loquar, vt recedat potius cum nostri congressus appetitu societas, quàm cum tædio. Si breuis fuerit congressus, & iam aliquis in eo verbum teneat, quamuis à salutatione non aliud, cum nec austero, nec melancholico, sed moderatè & honestè libero gestu dicerè meliùs esset. Punctum tertium. Quantum ad con-

*Franciscus
qua ratio-
ne inter
homines
viuere &
agere de-
creuit.
Punctum
primum.*

*Punctum
secundum.*

*Punctum
tertium.*

suetudinem erit hæc mihi paucorum bonorum & honorabilium, quia cum multis proficere perquam difficile est, cum malis non corrumpi, & nisi ab honorabilibus honorari. Hoc specialiter circa congressum & consuetudinem præceptum obseruabo. Amicus omnibus, familiaris paucis. Vbiq; autem opus erit iudicio & prudentiâ, cum nulla sit tam generalis regula, quæ suam non patiat exceptionem, hanc si solam demas, quæ reliquorum omnium est fundamentum, nihil contra Deum. In consuetudine ergo modestus ero absque insolentia, liber absque austeritate, suavis absque affectatione, tractabilis absque cōtradictione (id nisi ratio requireret) absque dissimulatione cordatus, quia volunt homines, eos cum quibus agunt cognoscere; nosmet autem magis aut minus patefacere debemus secundum consuetudines. Punctum quartum, Quandoquidem vt plurimum cogimur eorum vt consortio qui differentium sunt conditionum, sciendum est mihi exquisitum aliquibus esse dumtaxat ostendendum; aliis bonum, & aliis indifferens, nemini verò malum, superioribus vel ætate, vel professione, vel autoritate non nisi exquisitum ostendendum est, paribus bonū, inferioribus indifferens. Malum nemini est aperiendum, quandoquidem videntiū oculos lædit, & eum cui inest deformem reddit. Et reuera magni & sapientes non nisi exquisitum mirantur, affectationem dicerent pares, & inferiores nimiam grauitatem. Sunt quidem melancholici nonnulli, qui gaudēt cum quis sua eis vitia detegit, illis verò sunt magis occultanda, cum enim illi polleant imaginatione, super im perfectione vel minima decennio, & amplius philosophabuntur. Ad quid porrò imperfectiones detegere! Num satis videntur? numquid ex se ipsis satis palam fiunt? Nullo igitur modo expedit eas manifesta sreddere, bonum est autem eas confiteri. Non obstantibus tamen iis quæ diximus, superioribus, paribus, & inferioribus consuescendo exquisiti boni, & indifferentis sermonem possumus temperare, modò cum discretionem omnia fiant. Deniq; societatum diuersitati oportet se cōponere, absque tamen virtutis detrimento. Punctum quintum, Si cum insolentibus, liberis aut melancholicis versari me conueniat, sic præcauebo, insolentibus absolute me abscondam, liberis dummodò Deum timeant absolute me aperiam, & patenti eis corde loquar; melācholicis ostendam me dumtaxat, vt communi fertur prouerbio,

Punctum
quartum.

Punctum
quintum.

proterbio, ex fenestrâ, hoc est me eis ex parte aperiam, quia tales hominum corda videndi magna ducuntur curiositate, & cum nimis vident restrictos subito suspicantur. Ex parte etiam me abscondam, quia ut diximus tales cominus nimis eorum qui secum versantur conditiones solant notare, & super eis philosophari. Punctum sextum. Si ad magnorum consuetudinem me necessitas impellat, tum maximè ero sollicitus, standum est enim cum illis sicut cum igne, scilicet bonum est aliquando proximum esse, sed aduertendum ne nimia sit hæc proximitas, in illorum ergo præsentia cum multa modestia me geram, ita tamen ut honestam habeat admixtam libertatem. Amant semper magnates amari & reuereri, amor profectò libertatem generat, & reuerentiam modestia. Malè igitur non erit in eorum societate aliquantulum liberum esse, dummodo non omittatur reuerentia, & hæc sit libertate maior. Inter æquales, libertas & reuerentia æquales esse debent, cum inferioribus, reuerentiâ libertas debet esse maior, cum magnis verò & superioribus contrarium est obseruandum. Huiusmodi porrò scriptis & regulis Deo & hominibus, in ætate tam labili placendi modum Franciscus inuenerat, & monstrum esse aiebant omnes, tantam cum feruore sanguinis, & possibili in alieno climate, morum & vitæ praua libertate, pietatem, modestiam, studiositatem, virtutes omnes conuenisse, fortitudinem, & quod animi robur sæculi homines vocant deesse nonnulli arbitrabantur, quod ut experientia compertum haberent, quo postea Francisco irridendi materiam prædarentur, ex vrbe semel sub ferotino crepusculo redeunti posuerunt insidias, & simulato dissidio diu fatis rixati eum ad euaginandum gladium coëgerunt. Sed hoc viso fugam adornantibus non bellum, & de mora ex professo dissensione veniam petentibus Franciscus pepercit. Nec aliàs rem similem tentarunt nebulones. At saltem non ita castum, ut suis se moribus & verbis faciebat autumantes, vel si reuera esset, oblatâ forsan peccandi occasione casurum à proposito meditantes, experiri decreuerunt. Inter ipsos de facinoris indubiè patrandi mediis consultatione facta, tanquam de re eximia solliciti, ad eum accesserunt, & aduenit (inquiunt) ô Domine, in hæc ciuitatem exoticus legum Professor, quem eruditissimum clarissimūque ferunt, honestus esset nobis, si velles ad officiosi muneris consalutationem processus, nec fortè minus

*Punctum
sextum.*

*Ani-
morum
in
Francisco.*

*Castitas
à
Francisco
mirè ad-
mirata
&
cultâ.*

utilis.

vilis. Hospitium sibi delegit in vicinia. Franciscus, vt comis erat & vrbanus, nec de sociorum nequitia diffidens libenter annuit, & quò ducebatur perrexit. Subornauerant illi fœminam speciosissimam, sed ex earum numero, quas luparum nomine, perniciosissimas Iuuenum pestes intelligimus, & quid cum adolescente ducendo agendum haberet indixerāt. Vbi nos humaniter quantum poteris exceperis, finges te Doctoris quæsitæ coniugem, quem impeditum negotiis mox tamen venturum inquires interim dum porrectis sedilibus, indifferētibus sermonibus occupabimini, nos paulatim & tãquam aliud agentes recedemus. Tum fac quod scis optimè vt eum allicias ad alia. Non fefellit meretrix impios, nec est oblita strophæ, nam vt superatis gradibus intrarunt aulam, vultu ad modestiam composito eos humanissima salutatione excepit, & audita Francisci verbis aditus causa, Vobis (inquit) ô Domini maritum meum magnoperè deuincitis, aliquibus negotiis tantillum distinetur, mox libet erit, qui vobis de salutatione vestra gratias agat, interim si mora suppetit, nos hîc eum expectabimus. Iussit afferri sellas, quibus datis, cum Francisco (deferētibus id illi fociis) congressum iniit. In longum iam sermones excreuerant, nec Doctor vllus comparebat. Surgentes socij tanquam imagines inspecturi, solùmque cum sola Franciscum relinquentes, vnus atque vnus limen excefferunt. Meretrix vt occasionem vidit mutauit vultum, & libidinosis oculorum coniectibus, lasciuorùmque verborum mollitie in pellacias effusa pudici Adolescentis manum arripuit, strinxit, titillare conata est; ille principiis obstandum gnarus inclementer eam repulit: Et credebam (inquit) me cum honoris fœmina versari, & virtutis hospitium intrasse, sed vt video lupanar est, & tu prostibulum. Risit ad hæc verba meretrix, & non fieri potest dixit, vt tu cum nobilis sis, & formosissimus non ames, nec ex oculorum tuorum radiis crudelitatem conijcerem. Erupit mox in amplexu, sed castigatum denuò acri obiurgatione scortum abegit à se fortiter Franciscus, nec non collectam vbertim saluam indignationis suæ testimonium in effrontem vultum exonerauit. Exclamauit spreta & deformata fœmina velut ad incendium: fugerunt huc & illuc socij, qui per foris rimulas strophæ exitum expectabant, & sequebatur abeuntem Franciscum cum improperiis & muliebris nequitia adinventionibus furibunda meretrix anhelitu

*Casitatis
à Francisco
adamata
illustre e-
xemplum.*

litu putido aërem verberans interim dum socii quasi salutatio-
nis officium instauraturi quid accidisset, se ignorare contende-
rent. Sed increpauit in impios Franciscus, & ex insolito faciei ru-
bore pungentiq; verborum efficaciam cognitionem illis indidit, & suae
virtutis & peccatis quod commiserant. Repleuit Patauium gloriosus
hic de procacitate triumphus, & optima Victoris aestimatione, cu-
mulauit proborum mentes, quae causa fuit ut à viris perfectus audiret
Salesius, quauis à foeminis solitarius, lapis, truncus, & adamas vo-
cicaretur. Cremabant miserae ad innocens aspectum, & cohibere non
potuit libidinis impetum inter alias quaedam genere & facultatibus
Princeps, Patauij moras aliquot trahens sed perspectis omnibus
modis quibus ad peccatum perueniret, vnum tandem ex Fran-
cisci sociis curauit accersiri, deliniuit blanditiis, corrupit mune-
ribus & maioribus promissis ad absolutè quod vellet, exequen-
dum induxit, non aliud verò exposcebat quam ut iste Salesium
suum in hospitium duceret, & quae apud eum pollebat familiari-
tatis industriam, suis & amoribus, & muneribus redderet tractabi-
le. Non erubuit scelestus socius lenonis personam agere, & Sa-
lesio meretricium proponere, formam illustris foeminae laudauit
ornatissimè, de fortunae occasione & nummorum copia panegy-
rim contexuit. Franciscus autem indignatus, Abi (inquit) perditè.
Num te pudet tanti sceleris? Tu qui si quid malè agerem deberes
corripere, ad peccatum me prouocas? pete verò à Deo veniam,
& poenitentiam age, seruet illa quas habet ingentes pecunias,
ego ad paupertatem licet essem redactus extremam cum animae
meae detrimento diuitias non compararem. Neque tu ad me
amplius similes negotiationes afferas, sed vade & iam noli pec-
care. Non ausus est deinceps socius ille sollicitare Salesium, gra-
tuitè tamen tulit quòd flectere non potuisset: nam (ut retulit aliis)
si dumtaxat ad Principis hospitium à se ductus fuisset Salesius, cru-
menas suas auro ad multos annos repleuisset, Franciscus verò tot
illecebris resistendi potestatis, gratias egit Deo, suisq; rebus pro-
uidit in posterum magnoperè cilicio & ieiuniis corpus mace-
rabat, longis vigiliis obnubilabat oculos, splendorem vultus me-
ditatione contristabat, saepe scuticam Quadragesimali praesertim
tempore sibi perfricabat armos, & in his omnibus adeò humili-
tatis praecipua excolebat, ut nisi Rectori & Directori suo nemi-
ni declararet. Venit tamen aliquando in omnium notitiam hac

*Cassiratis
exemplum
aliud.*

*Francisci
austeritas
in adoles-
centia.*

*Franciscus
scuticam
excipit.*

D

ratione. Incumberebat per hæc tempora Iurisprudentiæ studiis inter alios Ioannes Baptista Valentianus qui postea in suprema Sabaudia Curia Senator euasit, & concionabatur publicè vir integerrimus, Pater Iesualdus ordinis sancti Antonij Patauensis religiosus, cum quo etiam iam pridem Salesius amicitiaæ fœdus contraxerat, aderat per anni circulum illa dies, qua humani generis redemptor suis se manibus duodenæ discipulorum turbæ cibum dedit, & in sui cõuentus capitulari aulâ pomeridianis horis ante voluntariam piorum, qui adesse voluissent flagellationem, Pater Iesualdus adhortationem sacram habiturus erat. Inuitauit ad eam Valentianum Salesius, & pro Christi amore tantillam pœnitentiam agendi animum dedit, perrexerunt igitur ambo ad Antonianos, scuticam cum aliis Patrum manibus acceptarunt, & vbi Cõcionator hunc Psalmistæ locum supra dorsum meum fabricauerunt peccatores (quod de Christo dictum fuit,) non sine bonorum lachrymis explicasset, cœpto Dauidicæ pœnitentiæ psalmo, clausis ostiis, candelis extinctis, locis mutatis, incepta est etiam flagellatio. Et ecce dum feruet, insolentes quidam iuuenes Veneti, alioquin genere nobiles, ignem quem in cæcis laternis inclusum retinuerant, subito è quatuor aulæ angulis produxerunt. Commota fuit hoc scandalo societas, & deposito thorace cum solâ interulâ, vel iam castigatione demissum vel ad flagella paratum Salesium, Valentianus & omnes viderunt. Emarcuit verò breui Francisci vultus voluntariis tot ærumnis & arida crates ossea visus est veriùs, quàm spirantis hominis effigies. Sollicitè attendebat ad hæc Deagius & qui Francisco suo valdè iam Lutetiæ timuerat ad tantam mutationem omninò exhorruit. Non parcebat vir prudentissimus adinueniendis mille animi recreationibus vt deiectum mœrore iuuenem resciceret, sed ex assiduâ studiorum contentione frequentissimis eximia pietatis actibus, & contractâ affluentiori humoris copiâ in stomacho & cerebro, adeò porò morbus inualuit vt continuis febrium æstibus eum agitaret, sequuta est febrim tormina, & istam cum pituitæ fluxu arthriditis affectus sociavit: Iacebat morti simillimus Franciscus pelle & ossibus culcitam premens, rem visu horridam febrilibus cõcutiebatur horroribus, intremebat algore diro, neque tamen doloris vllius intolerans animaduerti poterat, quinimo eam aiebat esse Dei voluntatem, & se grauioribus, si ad peccato

*Franciscus
miser &
grotat.*

peccatorum numerum attenderetur, addicendum tormentis profitebatur. Cæterum quidquid ad salutem medici præscribebant, recipere non recusabat, & in vtramque vitæ vel mortis partem compositus Dei misericordiam præstolabatur. Deagius in tam asperis rebus quo se verteret ambigebat, tandem tamen eò deuenit consilij, vt de commisso sibi Adolescentis nobilis salute, vltimam Medicorum sententiam exploraret, rogauit ergo ad cõsultationem, inter alios Ioannem Coperium Allobrogem, & Botonem Parauinum, expertissimos Doctores, qui pensatis morbi causis, corporis teneritudine, & diurnâ vexatione iuxta naturæ leges, morti Franciscum addixerunt. Sensit hoc enunciato sibi cor comprimi Deagius, & in res varias cogitatum contertens, indulsit abundè lachrymis, quibus exsiccatis quo potuit, constantiori vultu ad languentem Franciscum perrexit, cubitoque cervicali eius innixus, si Deus (inquit) ò fili ad meliorem te vitam traheret, nūquid eius placito conformarere. Nec vltra potuit præ doloris magnitudine verba facere. Intellexit subito Franciscus quid hoc sibi vellet, & ego respondit, ad quæcumque me Deus destinauerit sum paratus, & siue me mori iubeat, seu malit viuere, dulce mihi cum illo viuere, dulce etiam mori, mox dilatato corde multa profudit ex scripturis, quibus in amaritudine animæ suæ consolationem caperet: Dominus illuminatio mea, quem timebo; si consistant aduersum me castra in hoc ego sperabo. Heu quàm breues sunt dies hominis! Quam fragilis est hæc vita, sed quàm dilecta tabernacula Domini virtutum, in hac spe videndi eum in terra viuentium expecto, donec veniat immutatio mea. Beatus vir cuius est nomē Domini spes eius, & non respexit in vanitates & insanias falsas. Projiciebat hæc & alia inter acutissimos doloris aculeos, & solus immobilis adstantium oculos irriguis fletibus perfundebat, cum Deagius sibi vim inferens, quid & quomodo de suo corpore disponderet ab eo quaesiuisset, vbi sepulturam eligeret: quæ funeralia desideraret? Ego (inquit) omnia charitati tuæ relinquo, Magister optime, & quam viuentis curam habuisti, mortui parem habeas rogo, hoc solum expeto, vt cum expirauero corpus hoc disseccandum Medicis, chirurgis, & Anatomices studiosis tradas, vnum erit in extrema vita solatiū, si postquam nullius viuens fuero vtilitatis, defunctus aliquâ ratione reipublicæ profim impediāque præterea nunc

*Franciscus
à Medicis
morti ad-
dicitur.*

*Franciscus
corpus suū
Anatomi-
ces studio-
sis disse-
candum
tradit.*

saltem tot rixas, tot dissidia, & cædes quæ inter functorum parentes aut consanguineos & Medices candidatos eueniunt. Obstupuit ad hoc effatum Deagius, nec minus mirati sunt inauditam in proximum charitatem quicumque aderant, sed confirmavit voluntatem istam Salesius mœstosq; consolabatur potius quàm ipsi eum quem moribundum existimabant. Tactus enim aliquando non mediocri dolore fuerat, cum huiusmodi altercationum mala non audisset modò, sed vidisset, in Academia tam celebri, vbi deficiente quem quotannis Magistratus incidendum dare solitus erat, alicuius rei cadauere, Academici, functorum quorumlibet corpora sepulchris extrahere conabantur. Ij verò ad quos spectabant mortui, pugionibus, gladiis, & catapulis armati impedire & resistere totis viribus contendebant, vnde animis ad iram ex iurgio & contentione excitatis fiebat, vt plures vel percuterentur ad necem, vel restarent grauitè vulnerati. Confecto sic breui testamèto, Franciscus sanctis Ecclesiæ munitis sacramentis postulauit, Aduocatus est ad eum Possëuinus, apud quem conscientiam, (vt solebat) effudit, tum communionè sacra pro viatico refectum extremâ vntione Curio cõfortauit. Lugebant omnes dum in lecto, velut iam in sepulchro suauissimum iuuenem contemplantur, & iam funebria parabantur, cum ecce visus est reuiuiscere, & non permisit Franciscum augere functorum numerum Deus, quinimò integram ei, quamuis paulatim, restituit sanitatem: vnâque Ecclesiasticæ professionis, cuius antea ingenti flagrabat desiderio, voluntatem in animo confirmavit. Miraculum dixerunt Medici, rediit in bonorũ omnium eorda lætitia, & Franciscus ipse dedicatis diuinæ Maiestati quos residuos habebat annis, solemnem gratiarum actionem, vt Lutetiæ fecerat ante Virginis Deiparæ simulachrum non omisit, restaurauit continuo studia quæ morbus interruperat, & in acquirendis virtutibus, mansuetudine præsertim & humilitate, nec non contemplationis culmine feruentissimè incumbebat. Robustior factus speciosior etiam euasit, & omnium quot quot virtutem amabant ineffabili quadam virtute eorda rapiēbat. Fuit inter multos Augustanus quidam Prætorianus nobilis, cognomento Grangianus, qui tantum pro Salesio amorem conceperat, vt ab eius laudibus nullibi desisteret, vt eum vel saltem videret transeuntem, seruabat excubias, simplici eius aspectu semirum.

*Franciscus
sanitati
restituitur.*

*Franciscus
in sui a
morũ om-
nium cor-
dibus.*

mirum in modum aiebat recreari, atque ut eiusmodi semper amoris suauitate fruere, Francisci congressus & familiaritatem fugiebat, ne fortè (inquirebat) casus aliquis, ut in consuetudinibus euenit, ab hac me absoluti Nobilis Adolescentis, quam eximiam cõcepi existimatione deturbet. Agebat quartum supra vigesimum ætatis suæ annum Franciscus, & necessarium Iurisperudentiæ spatium temporis effluserat, cum acceptis à Patre literis, iubente etiam Deagio & consulente, imò auidè expectente Panciolo; ad recipiendam Doctoris lauream perrexit, Coëgit ergo suis precibus quadraginta & octo Doctores ad spectaculum, examen subiturus. Promouit eum magnis cum laudibus, sed præcipuè cum obseruatæ castitatis exemplo & encomio, quod de Arethuse fonte ferunt, in similitudinem adducens Gvidus Pancirolus, & post auditas ad argumentorum omnium tormenta responsiones validissimas, doctorali eum annulo, coronâ, & priuilegio insigniuit, Nonis Septembris anno supra millesimum quingentesimo nonagesimo primo. Tum Franciscus Doctoribus tantillum sistere, rogatis his verbis gratias egit. Etsi satis apud me reputo quantum existimationis meæ interfit, ut eas vobis gratias agere enitar, quas exigit à me maximas sacrosantum illud, quod hodierna die in me collocastis, beneficium; Reuerendissime Proantistes, Venerande Prior, Patres Conscripti, cum tamen iis agendis, ut par est, neque me satis esse, & vos grauissimis occupationibus intentos interesse commodè non posse, cognoscam, vestræ commoditatis quàm meæ ipsius existimationis amantior ab hoc debito grati animi officio libenter abstinuissem. Verùm meum hoc tam alieno loco, & tempore, silentium eiusmodi esse censeo, ut in eo cum meâ vestra quoque coniuncta sit existimatio, si etenim me negligentem, ingratum ac stupidum adeò, ut præsens ac tantum munus non cognoscerem, nobilissimus iste cõfessus iudicaret quales vos esse iudices diceret qui tam præclarum iam iam de me tulistis iudicium? Occurram ergo iis de vobis, ac de me cogitationibus. Agnosco (spectabiles Auditores) hoc in me collatum ab iis eximiis Patribus beneficium eius esse generis, ut maius expectari in hac mortalitate non possit. Cætera enim vel fortunæ vel corporis sunt ornamenta; hoc vnum Doctoratus ipsam exornat virtutem, quæ per se ornatissima est, atque eò maius splendidiùsque munus hoc existimo;

*Franciscus
laurea do-
ctorali in-
signitur.*

*Francisci
ad doctores
Patauinos
oratio &
gratiarum
actio.*

quòd non solùm laurea, sed laurus ipsa mihi per hoc Gymnasium collata est. Hoc est non me solùm Doctore fecit, sed etiam dignum qui Doctor forem & nuncuparer. Initia sanè litterarum Patria charissima ad naturam addidit, quibus instructum parens optimus optimâ spe me in dies doctiorem videndi conceptâ, in Academiam Parisiensem emisit eo tempore florentissimam ac frequentissimam. Iam verò heu quæ rerum est vicissitudo! belli terroribus tabescit inclyta litterarum parens Lutetiana schola, ac solitudinem quam Deus optimus auertat, primâ fronte minitatur. In hac humanioribus litteris primò operam nauauì sedulus, tum vniuersæ philosophiæ, eo faciliori negotio ac vberiori fructu, quòd Philosophiæ ac Theologiæ schola illa ita sit addicta, vt eius tecta propemodum ac parietes philosophari velle videantur. Verùm huc vsque nullam sacrosanctæ iuris scientiæ operam posueram: At vbi ponendam postea decreui, nullo fuit opus consilio quòd me verterem, quòd me conferrem: Ad se statim hoc Patatinum Gymnasium me sua celebritate pertraxit, planè faustis ominibus, quoniam per id tempus doctores ac lectionibus præfectos habebat eos, quibus nunquam habuit nec deinceps est habitura maiores, Guidum Pancirolum Iurisprudentiæ Principem, lumen ac decus vestrum, Patres, nulla vnquam tempestate periturum, tunc mihi Iacobi Menochij voces audire viuas licuit, cuius mortuas, id est præclare scripta, cuncti mirantur ac suspiciunt, & cuius recessus Academiæ magno futurus erat utique detrimento, nisi in eius locum Angelus Matheaceus vir omni disciplinarum genere cumulatissimus, maturo planè consilio, non iniquâ permutatione suffectus fuisset. Quid pulchrius? Iuris Canonici disciplinam ex eo monticulo deriuatam haurire licebat, cuius verticem veluti Parnassum alium sorores Musæ dubio procul incolunt. Postea doctissimum Otellium habuit, qui ita doctrinæ soliditatè iucunditate condire sciat, vt omne punctum tulisse videatur, qui scilicet misceat vtile dulci. Docebat præterea excellentissimus Castellanus, qui mihi eo tantùm nomine extra ordinem docere videtur, quòd extra præterque ordinem ac captum communem doctus sit & doceat. Primis denique vt cæteros omittam quamplurimos iuris scientiæ iaciendis fundamentis optimè præerat. Treuisanus. Hisce præceptoribus ferè omnibus, quidquid in me est civilis disciplinæ ab hoc vestro Collegio

*Franciscus
quos ha-
buit Pa-
trium do-
ctores?*

gio Patres ad me deriuatum est, quod tale iudicatis vt ad lauream consequendam satis esse, sententia vestra pronunciaueritis, sententiã inquam eã, quæ transeat in rem iudicatam. Duplicem ergo ab hac scholâ beneficentiam sum consecutus, quarum vtra maior sit nescio, vtrãque maximam esse non ignoro. Nimirum vt Doctor sim, & vt Doctor esse potuerim. Hinc quãtam possem maximam grati animi significationem tempus hoc locûsque postulare, sed quoniam pro tanti beneficij dignitate, eloquentia mihi, nec vobis otium suppetit longioris Orationis, instar coram hoc nobilissimo confessu hanc animi contestationem recipite libenter ac benignè. Ego huic celeberrimo Doctorum Collegio qualiscunque sum, me totum debeo (spectabiles Auditores) ita testor ita profiteor. Tibi Christe Deus immortalis, gloriosissimæ Matri, Angelo præfidi, Beato Francisco, cuius me nomine vocari plurimum delector, laus, honor, benedictio & gratiarum actio. Tu lex æterna legum omnium regula, legem pone mihi viam iustificationum tuarum, in medio cordis mei, quoniam beatus est quem tu erudieris Domine, & de lege tu docueris eum. Quod reliquum est, age quæso Illustrissime Pancirole, Præceptor colendissime, purissimis ac beneficentissimis illis tuis manibus iis me ornamentis insignitum facias, quibus tali loco constitutos Gymnasium hoc alumnos suos dimittere consuevit exornatos. Vt sic loquutus est, resumpsit verba Pancirolus, & laudatum denuò Franciscum cum honoribus qui laureã decoratis deferri solent ingenti de tali ac tanto discipulo lætitiã cumulatus dimisit. Comitata est recedentem Augusta Doctorum Candidatorumque turba faustis ominibus acclamatis. Vniuersi qui iam Franciscum, vt eximix spei adolescentem suspexerant, magis ac magis gratulati, & datæ sunt ad fidem patentes littere cum sigilli appensione, quibus Iulius Vrbanus Vicarius Generalis, Iacobus Malclauellus, & Gaspar Gratianus Cancellarius subscripserunt. Interea Dynasta Salesius Boëfiacus de filio maiora semper in dies cogitans, & vacationi quam professurum putabat prouidens, in Tulliano suo Castello amplam Iurisprudentiæ & cæterarum scientiarum Bibliothecam præparabat, eiusque redditum cum vxore Syonnasiã impatienter expectabat. At Franciscus quam habuerat ab ipso licentiam, Romam & clariiores alias Italiæ ciuitates videndi inutilem nolens, faciebat idcirco mo-

Franciscū
Pancirolus
denuò lau-
dat.

*Franciscus
Romam
proficiscitur.*

cò moras: Iis igitur omnibus, quos sibi familiaritatis, & amicitiae iure Patauij deuinxerat, valere iussis sexto Nonas Octobris terrestri itinere perrexit Ferrariam, tandemque superatis Appenninorum iugis Romam peruenit, & celeberrimae illius orbis terrarum Metropolis magnificentiam miratus, ad visitandas Diuorum Basilicas sacraeque reliquias se accinxit, septem autem praecipuas aedes speciali sua pietate replevit, sancti Ioannis Lateranensis in monte Coelio, ab Constantino magno constructam; Sancti Petri in Vaticano Augustissimum Christianitatis templum, Sancti Pauli via Hostiensi, extra ciuitatem: Sanctae Mariae Maioris: Sancti Laurentij extra muros via Tiburtina: Sancti Sebastiani via Appia, & sanctae Crucis in Hierusalem. Rigabat lachrymis vicos, dum ad tantam Martyrum, qui terram illam suo saerarunt sanguine, turbam attederet & proiecisset ex imo pectore votis in reliquiarum veneratione Beatas animas sollicitabat, sed abhorrebat praeterea ab insanis mortalium cogitationibus, dum in superfluas illas Antiquorum Romanorum moles leuaret oculos. Ad quid iam (inquirebat) hi triumphales arcus? Haec thermes? Antinianae Diocletianae? haec columnae, haec Pyramydes, haec Porticus? haec Theatra, haec exesa vetustate saxa, hi Circi? haec trophaea, tot statuae, tot sepulchra, tot turres? heu quam vana sunt hominum opera, vbi non in Dei gloriam cedunt? Scribebant miseri illi nomina sua in rupium crustis, & hanc solam putabant immortalitatem, En vt posuerunt in vanitate ciuitates suas. Hi in curribus & hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus, His tactus aeternarum amore rerum Salesius, a Priscis illis, Regibus, Consulibus, Imperatoribus ad sanctissimos Iesu Christi Vicarios, Diuque Petri successores supremos Pontifices animum conuertebat, & nimis honorificatos Amicos Dei, eorumque Principatum nimis confortatum cum Rege Psalte repetebat, sed ecce dum de reditu cogitat, parum abfuit quin Romano sepulchro tegeretur. Hospitium delegerat ad Tiberis ripas, quod cum ab Hospite Magnatum quorundam sui loco excipiendorum causa, vacuare coactus esset, diuersareturque aliò, ipsam eadem nocte, continuis inflatus imbribus Tiberis, domum illam rapidis percussam fluctibus, cum omnibus in eam habitantibus ruinam subitam in Thyrrenum pelagus exportauit. Euitati periculi gratiis actis non distulit recessum Franciscus, per Spoletum & Maccaratam

*Franciscum
Deus in eum
conseruat.*

*Franciscum
Laurentianam
visitat eandem.*

ratam Lauretum venit. Ciuitas est vbique terrarum famosissima ob sanctissimum Mariæ Virginis Cubiculum, in quo à Gabriele salutata Filium Dei concepit, in illam Angelorum manibus è Nazaræo oppido ac Dalmatia asportatum. Vouerat sanè iam pridem, hanc peregrinationem, sed continua studia siue morbi interdicebant, iam verò voti compos, totis iubilans artibus, pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramentis recreatus, Cœlitisq̃ potius quàm mortalis speciem præferens, flexis piè genibus terram sanctam, sacros parietes osculatus est, nec minus quàm Romæ ad teneritudinis lachrymas, cataractam oculorum relaxauit, solemnem ibi fecit sui dedicationem, filio, & Matri, qui castissimi iuuenis mentem, quamplurimis cœlestis intelligentiæ radiis illustrarunt: Hæc sunt (inquiebat) ô sponsa Regis æterni, tigna vestra cedrina, laquearia cypressina, & tu aliquando, ô Amor itabas post parietes istos, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos, pascebaris hîc inter lilia donec aspiraret dies, & inclinarentur vimbæ. Hîc, ô Domine, factus es frater meus, & quis detigitur te fratrem meum, fugentem vbera matris meæ, vt inueniam te foris & deosculer te, & iam me nemo despiciat? Deus docuisti me à iuuentute meâ, sed hîc docebis amplius, & dabo tibi poculum ex vino condito, & mustum malorum granatorum meorum. Inter hæc & alia, quæ pius iuuenis animus ex interioris hominis incēdiis velut flammæ effundebat, rubentem ore toto, (charitate scilicet diffusa,) vidit Deagius, nec sine peculiari reuerentia ob iniectam sibi sanctitatis reputationem, recedentem comitatus est. Salesius Laureto, vt maritimo rediret itinere Anconam perrexit: hîc visitato portu, inuentoq̃ qui eum in nauim reciperet, nauclero, de pretio conuenit, & sub spe breui soluendi anticipat solutionem. Dum expectat, & modo vicinarum domuum facies, modò maris campos contemplatur, venit illustris quædam Neapolitana mulier parata nauim conscendere, quæ cum alios, præter suos videret intrantes, in iram versâ Siccinne (inquit) ô nauta, fidelis es? Ego tecum conueneram, ne quis præter me & meos, nauim tuam oneraret, tu verò quoscunque recepisti? tū toruis inflammata luminibus, iussit omnes recedere. Franciscus qua erat humanitate, rogauit eam, sineret tribus suis famulis dumtaxat, locum dari, sponditque sincera fide, ac promisit nullo ei futuros, incommodo, at illa comitatis oblita, ab-

Francisci
teneritudines Lau-
retoi.

Franciscū
extraordi-
nario ru-
bore affe-
ctum vi-
det Dea-
gius.

Franciscū
Deus à
maris vor-
ticibus præ-
seruat.

solutè renuit, & egressos è naui, remigibus debitum imperans, reliquit in littore. Salesius cum Deagio, paratam aliam nauim præstolabatur ad discessum, simulque copiosis ventis in alto nauigantem fœminam oculis sequebatur, Cum ortâ repentinâ tempestate, iratum mare, cunctis qui in portuerant videntibus, nauim, nautam, & fœminam cum suis absorbit. Fremuit horruitque ad spectaculum Franciscus, nihilominus tamen, pacato breui pelago, aliis confisus nautis Catholicam versus, prosperi venti flabris, lætabundus consentiebat, & iam longè relinquebatur terra, ipse Deo quàm mari intentior, de recitando diuini officij residuo, Deagio memoriam excitans, Oremus (inquit) mi Magister ne forte nos etiam demergat tempestas maris, & absorbeat nos profundum. Mox, extractis èpera Breuiariis, recitabant officium, Deagius & Franciscus. Cæteri qui vehebantur hîc cantabant, illic fabulabantur, hîc audiebāt, illic dormiebant, vt in nauibus fieri solet, & dum sic proceditur, ruens paulatim in Notum Euris, & hic in illum, turbantur maris pacem. Naucleus, nescio quo bruto, & scabro ingenio, insolescentibus indulgens, orantium pietatē, altis clamoribus interrupt: & hei (inquit) ô Galli, quid tantum mussatis? A quo teritis hæc Breuiaria, non cessauit ventus aduersari nobis, deponite verò, & cæteris conformamini. Irascebatur ad hanc insaniam Deagius, nisi Franciscus sedasset iurgantis impetum: Non expedit (inquit) mi Magister, quidquam nunc respondere, parcendum est impolito homini, tranquillato mari dabitur aptior correctioni locus. Vbi depressa ventorum rabie, rediit etiam in sanam mentem nauta, Franciscus ad eum sereno vultu non dubitauit accedere: Et quid est (inquit) ô Gubernator, quòd tu modò morti proximus, iratis in nos elementis omnibus, cum impropriis blasphemis que renunciabas Deo, & nos ab oratione auertisti, cum debuisses ad implorandam Dei opem prouocare cunctos? Enimvero? (reulit nauta,) si ea, quam prædicas, patientia, nos alij miseri nauiculatores vteremur, sancti essemus omnes. At non hîc ridendum (dixit Salesius) non est tibi speranda salus nisi à Domino, & deinceps temperantiùs mitiùsque agendum est. Profecit hac correctione nauta, & Catholicæ feliciter Anchoram posuerunt. Visa autem Catholica, cum Veneriam versus, ventorum & remigum impulsibus veherentur, essetque ad oræ conspectum, de quodam Bea-

Francisci
mansuetu
do, & pru
dentia.

tæ Virginis facello, in quo liberi fluctibus nautæ, vota soluere
 consueuerant, curiosus sermo: Nauclerus, funes aliquot, calidâ
 fatis manu pertractans, distracti, vi sermonis, Francisci pileum, in
 mare deturbauit. Deagius, hoc viso, vt erat ad iræ principia prô-
 ptus, increpauit in vtrûmque. At Franciscus suam esse culpam
 professus, æquo animo, & amissionem pilei, & inuectiuam Dea-
 gij tulit, nummo (inquiens) quidquid mali erat, reparari posse,
 Deagius vero, penes quem suam pecuniam relinquebat, age iam
 (inquit) imprudentiæ tuæ pœnitentiam, & vt poteris, cranium
 tuum ab aère defende. Extraxit è sacculo lecticariam Calanti-
 cam Franciscus & eâ caput operuit, sperans in Chiosæ vrbe, ad
 quam pransuri properabant, Deagium empturum sibi galerum,
 interim dum ad omnium cachinnos & scommata subridebat.
 Chiosa vt eos accepit, non intellexit ad Francisci preces Dea-
 gius, sed longiori pœnitentiæ, mansuetum Doctorem condemi-
 nans, non solum ad Venetos mercatores remisit, verum etiam
 in hac ridicula maiestate, populo, qui stabat ad Comædiam, red-
 didit spectabilem, & sic regressus est Franciscus, ingressusq; Ve-
 netiam, vbi empto pileo, ad ea mira, quibus hæc plena est ciui-
 tas, videnda, moram aliquam fecit. Sociauerant se Francisco ad
 peregrinationem nonnulli Allobroges, equorum numero Cam-
 beriensis quidam, iuuenili lubricitate distractus, non erubuit lu-
 strum ingredi: resciiuit impium facinus Salesius, & verecundia
 deiectum scortatorem, acri obiurgatione castigauit, tum maden-
 tem, ob commissum peccatum, lachrymis, ad secūdā post nau-
 fragium tabulam impulit amplectendam. Vbique Angelicam
 spirabat vitam, & vbique plenus gratiâ, eximie virtutis signa, &
 prodigia faciebat. Vestierat se floribus terra, à quo Patauio Fran-
 ciscus egressus, quamplures Italiae Ciuitates, peregrinatione lu-
 strarat, & auidissimè in patria expectabatur, cum relicto rursus
 Patauio, vbi nonnulla agenda, Deagius reliquerat, per Veronam,
 Mantuam, Cræmonam, Papiam, Mediolanum, & Vercellas, Au-
 gustam Taurinorum peruenit, Moxque superato Môte Cinisio,
 & retrò relicta Centronū valle, Tulliā fœliciter appulit. Non di-
 stulerūt vicini nobiles aliiq;ue, vel sanguine, vel amicitia fœdera-
 ti, salutationis officium, vt nec ille, reuixeruntque charissimi nati
 præsentia Salesiani Dynastæ Boësiacus & Syonasia. Voluebat ille
 magnos in animo ausus, & suæ senectutis baculum occulta dile-

*Francisci
 humilitas
 & pacien-
 tia.*

*Franciscus
 in scorta-
 torem a-
 criter in-
 uehit.*

*Franciscus
 in aban-
 diam re-
 dux.*

*Franciscus
Granierii
Gebennen-
sem Epif-
copum sa-
lutat.*

etione colebat: ista suauissimis sui amoris delectabatur alloquiis, & ut ad verba vigoremq; luminū rapiebat, sic cōuersantis animū, in extremas amoris teneritudines rapiebat. Boësiacus postquā sibi, & Syonnasiæ satisfactū putauit, Franciscum, quē deinceps à nobili Clientelari prædio Villarogetium vocari voluit, in Aniciensem Ciuitatē, Claudij Granierij, Episcopi Gebēnensis salutandi causa misit. Villarogetius igitur Episcopales ædes ingressus, Reuerēdissimi Senis togā osculatus est, habitisq; longis satis de rebus variis, Iurisprudentia, Theologia, ac peregrinatione Italica sermonibus, eximiā de nobili Iuvene existimationē, ad id quasi ipsamet naturā cōmotus Granierius amplexatus est. Hora erat meridiana, & ad solemne pro quadam Paræciali Ecclesiā obtinendā examen, quamplurimum Sacerdotum fiebat concursus. Granierius cū præesse deberet concursui, nec posset vlteriùs Villarogetij sermonibus frui, rogauit eum, si fortè placeret interesse. Acceptauit ad honorem oblatam ab Antistite sedem Villarogetius, & factus est auditor examinis. Accidit autem, Doctoris examinantis cuiusdam sententiam, in contronersiam ab aliis adduci: cūque in longum intricaretur potius quæstio quàm solueretur, Granierius ad Villarogetium conuersus: Deuincires, tibi (inquit) mi Domine, totum hunc confessum, si quid circa rem hanc sentias placeret declarare. Excusauit se, quantum potuit, Villarogetius, cæcum esse se in iis dicens, & rudem nimis tyronem, ut coram tot Doctoribus celeberrimis, præcipuèque coram tanto præfule, loqui auderet, sed virgente Graniero, tandem paucis verbis & voluntariam animi deiectionem satis superque testantibus, quid sibi videretur, declarauit. Sanè, ut loquutus est, solutioni Doctores consenserunt, proiecitque cum admiratione in vnum illum nobilem, oculos, reliqua auditorum turba, nec enim doctus adeò putabatur, in rebus præsertim Theologicis, vir, adolescentiæ limites, vix prætergressus, sæculari incedens habitu, & qui longè alia credebatur meditari. Absoluto concursu, cū ad gradus recedentem, Granierius comitatus fuisset, redirētque in suum cubiculum, prophetico agitato spiritu, dixit Francisco Ronisio Doctori Theologo, & Ecclesiæ Cathedralis Canonico, Francisco Fabro, & Natali Rogeotto suis famulis, aliisque nonnullis. Quid arbitramini de Domino illo, quem vidistis? euadet in Illustrissimum virum, & in hoc Episcopali

*Franciscus
intricatis-
simas Theo-
logia diffi-
cultates
dissoluit.*

*Granierius
Franci-
succesorem
suum su-
turū præ-
dicit.*

pali munere succedet mihi. Creuit deinceps eximius hic erga Franciscum tanti Præfulis affectus. At Boësiacus longè alia cogitans, filium sibi priuatim adhibuit, & Quandoquidem (inquit) fili mi, fratrum tuorum, qui multi sunt, ortu maximus es, debes etiam illis esse adminiculum, & ideò, ad ea prætere, quæ litterarum cognitio, tuis similibus nunquam denegat. Repleuerunt domum nostram maiores nostri, ceris, trophæis, & stemmatibus, redditibus verò nonnisi ad mediocritatem: tu si vis vtraque inferre potes? Ego tibi meis opibus, quamuis tenuibus, nunquam deero, sed cooperandum est mihi, ô Francisce; Procurabo aliquando, & cum expediet, aliquod te dignum munus: interim Mater tua, & ego, maturo capto cõsilio, necessarium iudicamus, vt Camberiu proficiscaris, ibique in supremæ Curie Causidicorum album referri te cures. Paruit Patris voluntati Franciscus, & assumpto secum Deagio, profectus est Camberium. Aderat tunc Senator Clarissimus Antonius Faber Sebusianus, purpuræ decus eximium, cui multa cum Salesiis omnibus, Boësiaco tamen imprimis, necessitudinis iura intercesserant. Huic Villarogetium suum Boësiacus litteris commendarat: Villarogetius igitur, salutato Fabro, rogauit vt inscribendum Patronorum Catalogo nouum seruum dignaretur offerre senatui. Faber obsequiorum omnium fidem pollicitus, coaëto Conscriptorum Patrum concilio, primùm Franciscum Pobello supremo Præsidi, tum demùm Augusto. Cætui obtulit. Senatus ad eruditionis probationem, Franciscum Crassum, virum doctissimum commisit, qui solidissimis ad interrogata responsis auditis, dignissimum esse Salesium qui causas deinceps diceret, sua sententia cum encomio retulit: tunc Pobellus, collectis patrum votis, Franciscum Salesium, virum Nobilem & Iurium Doctorem, in collegarum ordinem referri iussit è folio. Salesius autem, mox vt audiuit Oraculum, stricato pileolo amiculatus, actis humanissimè gratiis, elegantissimã habuit orationem, qua probauit: Iustitiam virtutum esse præclarissimam, & ipsam omnem virtutem, mundi vinculum, famæ & commendationis perpetuæ fundamentum, rem inuictam, Cælo ortam, Deo natam, & denique vt Cyptianus ait, populorum pacem, tutamen patriæ, immunitatem plebis, munimentum gentis, languorum curam, hominum gaudium, tēperiem aëris, serenitatem maris, fæcunditatem terræ, solatium pauperum, hæredi-

*Franciscus
Camberiu
proficiscitur.*

*Franciscus
in Causis
dicorum
album refer-
tetur.
Francisci
ad Senatores
Camberienses
oratio.*

*Franciscus
eum An-
tonio Fa-
bro amici-
tia factus
percontat.*

*Franciscus
prodigio
omnino à
saeculari
vita ab-
strahitur.*

*Franciscus
Deagio
Ecclesia-
sticum esse
velle de-
clarat.*

tatem filiorum, & ipsis eam administrantibus, spem futurae beatitudinis. Pobellus tantam cum splendore generis eruditionem & facundiam miratus, neminem, qui sibi dignior videretur, à quo praesidis fulgebat honore recepisse, non semel professus est. At amplius Antonius Faber inter spectandum audiendumque, nescio quâ naturae propensione adeò ad amandum Salesium inductus est, ut cum ipso, amicitiae fraternae foedus percussisset, & addita est huic actioni fama, Salesium breui ad Senatoriam dignitatem ascensurum. Camberiensis negotio sic cum laude liber Villarogetius, remeavit ad Patrem & dum iter facit Sonnasiamque sylvam praetergreditur prodigio, à saeculari sorte, omnino abducitur. Equus, fallente vestigio, ad humum inaequalem lapsus, insidentem, innoxio tamen casu, effudit in gramen, ensis quoque quo accingebatur, decidit, & euaginatus, cum vagina formavit in via crucem: Terruit cum tantillum res haec, non ita tamen, ut impediret magnam, qua pollebat animi libertatem: nam fortuitis huiusmodi casibus, non multum tribuebat, & eum nemo unquam superstitionis damnare potuit, sed prodigij cogitationem indiderunt, secundus, & tertius casus, & eadem in utriusque crucis formatio: tunc stupenti etiam Deagio dixit: non vult Deus, hoc me vitae genus amplecti, quod Pater intendit, & reuera, nullam ad illud proclivitatem habeo: subdidit, de Ecclesiastica vita diu iam cogitasse, perpendissèque suum Genium, & valde mansuetioris status, in quo facilius Deo posset obsequi, avidum esse, & nisi timeret in hac re optimi parentis turbare tranquillum animum, hoc idem illi aperire non dilaturum. Ambigebat an consentiret, an dissuaderet Deagius, hærebátque modò cogitabundus, modò ampliorem sui discipuli voluntatis explicationem extrahere conabatur è pectore. His consultationibus attentis, propior facta est Tullia, quam putarent. Boësiacus, auditis quæ Villarogetius suus Camberij gesserat, exultavit; sed nõ morâ eius animam, per alienam maximè à suis votis propositionem multo mœrore replevit. Ioannes Suchetius, Serenissimi Sabaudiae Ducis à sanctiore Consilio, Caballianae Prouinciæ supremus Prator, Dynasta Vegiacus, è Lausanensi ciuitate olim oriundus, ex Philibertâ, Georgij Domini Langinij, & Ludouicæ Cusinentinæ filia, legitimaque coniuge, formosissimam & cui dotem amplissimam constituebat, filiam vnicam habebat Franciscam,

illustri

illustri alicui viro collocandam. Cogitavit ad luculentam hanc conditionem, pro filio suo primogenito, Dynasta Salesius, réque cum amicis communicatâ, eum ad visendam puellam, genere & virtutibus verè nobilem, Sallâchiam Falcinatum, ybi tunc apud consanguineos morabatur, conduxit. Villarogetius, aliud habens in altâ mente repositum, vix ab itineris reculatione abstinerat, dilatione tamen & tempore, Patrem, in suum desiderium trahere posse confusus, frigidissimo vultu conducentem est sequutus, nec Sallanchiæ quidquam præter simplex salutationis officium, quasi nullo consilio venisset, agere voluit: Quam rem Boësiacus, agrè admodum tulit, nec temperare potuit, quin acriter Franciscum, suis (vt aiebat) quantumvis optimis cœptis cōtrarium, corripere. At Franciscus, demissis in terram oculis, respondebat illi silentio. Postmodum sanè Boësiacus, amicorum aculeos quærens, omnesque recogitans modos, quibus ad ducendam vxorem, filium induceret, non semel luctuosam adhibuit lamentationem: sollicitari eum curabat ab omnibus, nec parcebat quibusuis sumptibus, & industriis: Dynasta Chiuronius Villetanus, necnon Perrucardius Ballonius, cum Antonio Fabro quampluribusque aliis, amicitia alioquin potentes, suam in eam rem, operam luserunt: non enim ad alias nuptias, quàm cælestes, Franciscus prætendebat, & natalium prærogatiuam flocci pendens, malebat suæ partem hæreditatis habere Dominum, quam diligere vanitatem & quærere mendacium. Hinc, cùm rediret secundo Sallanchiâ, Torentoque transiret, in vico deambulanti offendens Amedeum Bouuardum Sacerdotem Tullianum, cui, ob antiquam necessitudinem Lutetiæ contractam, fidebat maximè; Venio (inquit) Sallanchiâ quò me pater cum absoluta iussione miserat, & vidi puellam illam, cui me sponsum destinavit. Egre-
giam sanè, & in virtutibus planè compositam, dignamque quæ meâ conditione, meliorem sortiatur. Cæterum, lætatus sum in his quæ adedò dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus, hîc habitabo quoniam elegi eam; Pars mea Deus in æternum, & nunquam, quidquam volui, præter Ecclesiasticæ vitæ professionem. Dum hæc aguntur, Serenissimus Dux Carolus Emanuel, de Francisci Salesij probitate, & eruditione certior factus, eum ad Senatoriam in suprema Curia dignitatem promovit, litteris patentibus in eam rem datis, quas Taurino, Franciscus Melchior
Saniori-

Salesius
Dynasta
Franciscus
ad nuptias
destinat.

Franciscus
à Patre
corripitur
quod frigi-
dè se gerat
in nuptia-
rum prepo-
sitione.

Franciscus
Bouuardo
se eccle-
siasticum
statum
amplecti
velle decla-
rat.

Franciscus
Dux Sa-
baudia ad
senatoriã
purpuram
promouet.

Sanioricianus, Hermantianus Baro, detulit. Nihilominus immotus perstitit in sancto proposito Franciscus, actusque Duci gratis, non diutiùs immorandum ratus, ad Ludouicum Salesium Patruellem suum charissimum, Cathedralis Ecclesiæ Gebennensis Canonicum accessit, seorsimque tracto, ingenuè quod voluebat in animo, detexit. Ludouicus ingenti cumulatæ lætitiæ, remque sub secreto habere pollicitus, Coronaberis (inquit) si perseveras, & confide mihi, ego cum tempus venerit, suggeram quid agendum habeas, & Patruum meum, in piã hanc voluntatem flectendi modum, satis inueniam. Clauferat diebus præteritis extremum diem, Franciscus Imperator Cathedralis Ecclesiæ Præpositus, necnon Senator Sabaudus, eiusque dignitas in Romana curia vacabat. Ludouicus Salesius, occasionem istam arripiens, Franciscum Ronisium, qui Romana negotia apprime intelligebat, conuenit, rogauitque, Romam, pro patruello suo Francisco Salesio, scriberet, ad obtinendam Cathedralis Præposituram. Ronisius promptissimus fuit ad obsequium, & sic fauebat rei Deus, ut breui temporis spatio, de concessione, certissima nuntia Anicium venerint. Inscio tamen Francisco fiebant hæc omnia: Cum autem in Ronisij manus Pontificiæ litteræ incidissent, Ludouicus Salesius, ipso etiam Ronisio comitatus, Anicio profectus est Tulliam, ostensisque Francisco iis litteris, Ecce (inquit) modum & medium, quo possis id tandem adimplere, quod diu gestis. Somnare se putabat Franciscus: non enim de hac re quidquam cogitauerat, egit tamen gratias tanti fauoris patrueli coniunctissimo, cum quo, Ronisioque de modo, ad patrem accedendi, consultatione facta, his verbis ex improviso aggressus est. Supplex ad te venio, mi pater, rem vnicam, eamque vltimam petiturus, quam si concedere placuerit, nihil ultra in votis habeo. Boësiacus, prærogatiuam aliquam, matrimonij ratione efflagitaturum arbitratus, Posses fortè (respondit) aliquid petere, quod tuis noceret fratribus, & ego vix concederem. Minimè verò mi Pater (retulit ille,) dic igitur (ait Boësiacus) ut permittas Ecclesiasticum statum amplecti; nec mora, & ecce (subdidit) Apostolicas litteras, quibus supremi Pontificis sanctitas, Illustris illius Cathedralis Ecclesiæ sancti Petri Gebennensis præposituram, quæ prima post Episcopalem dignitas est, concedit: has Patruelis meus, & Dominus Ronisius, inscio me, mihi procura

*Franciscus
Ludouico
patrueli
suo Eccle-
siastica se
vita ani-
mum ha-
bere decla-
rat.*

*Francisco
in scio præ-
positura
Ecclesia
Gebennensis
procu-
ratus.*

*Francisci
animum
suum ape-
rientis o-
ratio ad
Patrem*

procurarunt. Stupuit ad hæc verba Boësiacus, stupuit & Syonna-
 sia (nam & ipsa quoque aderat) tum velut ab extasi reuersus.
 Quis hanc tibi mentem indidit, mi fili? Quo inductus fuisti
 consilio? Ego senectutis meæ baculum sperabam te fore, & sic
 repentè vis à me recedere? Vide quid agas? maturiori fors opus
 erit deliberatione: Caput habes ad augustiorem petasum: Iuris
 studiis tot annos insumpsisti; inutilis erit hæc tibi scientia sub sa-
 cerdotali togâ. fratres habes quibus deficiente me (vt quotidie
 euanesco) parer esse debes: Crede mihi, electio talis vitæ, longio-
 res postulat moras. Ego mi Pater, (obloquutus est Frânciscus) vsq;
 ad extremum vitæ spiritum tibi inseruiam, fratribus meis, omne
 obsequium spondeo: de reliquo, non est quod in hac re perpen-
 denda diutiùs immorari debeam; nam ab ineunte ætate, procli-
 uem ad sacerdotium animum sentiebam: iniecta est hæc mihi
 intentio, cùm me clericali caractere Reuerendissimus Balneo-
 riensis Episcopus insigniuit: Castitatem voui Lutetiæ: Con-
 firmaui Patauij hanc voluntatem: inflammavit ad perseueran-
 tiam Lauretana ædes: prodigio, hunc mihi statum, quo expedi-
 tior sim ad baiulandam crucem, sequendûmq; Christum Domi-
 num Deus significauit: denique vt hanc rem vnicam mihi per-
 mittas, quâ possum summissione efflagito. His auditis, Boësiacus,
 cohibere non potuit impetum lachrymarum, quantumuis forti
 & virili animo eum natura donasset, sed exhausto ex imo pecto-
 re suspirio, Fac (inquit) authore Deo quod voles, difficile est con-
 tra stimulum recalcitrare: Deus optimus, quo te moueri dicis (&
 ex verbo tuo credo) benedictionem suam super te effundat, ego
 ab illo, meam tibi impertior. Syonnasia nequiuit diutiùs in
 præsentiarum speciem vultus fingere, sed auersa acerbis fle-
 tibus corruptit oculorum lumen. At Franciscus, incuruo genu,
 serenâque facie, data licentiæ gratias egit, & iam (dixit cum iu-
 bilo) sit nomen Domini benedictum: diu concupitis fruor amo-
 ribus, & neminem scio qui me de manu Dei possit eruere. Cura-
 uit sibi talarem tunicam confestim fieri, quâ amictus petiuit
 Anicium, diffusâ iam hac de mutatione, quam dexteræ Dei bo-
 ni omnes dicebant, famâ, & coacto Cathedralium Canonico-
 rum Collegio, quarto Idus Maij, Mercurij die, qui Ascensionis
 Dominicæ solemnitate præcedit, cum litteris Apostolicis eo
 anno Nonis Martij obtentis, apud sanctum Petrum, Pontificatus

*Dynaste
 Boësi Bo-
 esiaci ma-
 stitia &
 lachryma.*

*Francisci
 in electio-
 ne vitæ cõ-
 stantia.*

*Francisci
 in bilis Pa-
 tre in sua
 sententiâ
 adducto.*

*Franciscus
in præposi-
tura pos-
sessionem
inducitur.*

*Francisci
ad Cano-
nicos, Ge-
bennenses
oratio.*

sanctissimi Domini Papæ Clementis VIII. octauo per Franciscum Chiffæum Canonicum Officialémque Ecclesiæ & Episcopatus Gebennensis ritè recognitis, comparuit. Sacer ille tot Nobilium & Doctorum conuentus, litterarum lectione factâ, & habitis Nobilitatis & doctrinæ probationibus, Franciscum à Seniore Canonico, Ioanne Tiffoto, in realem, actualem & corporalem (vt aiunt) Præposituræ per maioris altaris osculum, & reliqua obseruari solita, possessionem induxit. Accurrerat ad conspectum vniuersa ciuitas, cantantibus Musicis: tunc Franciscus in hemicyclo suo locatus, sic orauit. Præteritis festis (Reuerendi Patres) cum ipsa dierum solemnitas, animum ad sui ipsius sollicitudinem reuocaret, de reliquo mortalis huius vitæ tempore, Christianè ac sanctè transigendo cogitabundus, inter alia quæ mare istud nauiganti difficilia occurrebant, illud fuit omnium & grauitate, & vicinitate primum, Me Præpositum Ecclesiæ sancti Petri Gebennensis ex placito summi Pontificis fuisse renunciatum: Nouum enim, ac summoperè videbatur periculosum, merudem, inexpertum ac nullius antea notæ militem Christianum, in ipso tyrocinij limine, Præpositurâ donatum, vt antea ferè sum Præpositus quàm positus, Præfectus quàm factus, & vt in magna indignitate, veluti carbunculus in cœno, magna dignitas illucescat. Quo loco, subibat illud Bernardi mellitissimi Claræuallensis Præpositi; Væ Iuueni qui antea sit peritus quàm nouitius, illudque simile, sed maioris momenti, Dauidis Regis, Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis qui manducatis panem doloris. quod licet ex littera aliter intelligatur, ex spiritu tamen qui viuificat, ad eos qui quærunt antea præfidere quàm sedere, traducendum relinquitur. Atque sanè fructus præcoces & vernaes non diu asseruari possunt quin putrescant. Non immeritò ergo ea vrgebat mentem meam increpatio. Sicine, ô Francisce, qui omnibus, meritis, ingenio ac moribus postponendus eras, Primoribus præponendum ducis? An nescis honores, periculis ac oneribus esse, plenissimos? Hicce vocibus, interius diu perterritus, Dauidicum illud voluebam, Deus audiui auditiones tuas & timui, cum interim ea mihi hodie illuxit dies, in qua & terrori multum detrahit, & rectæ in Deum fiduciæ multum addit mihi, vestra omnium (Venerandi Patres) tam iuunda, ac suavis præsentia, quæ me adeò reficit ac recreat, vt si

terrorem

terrorem iam antea perceptum, cum eâ voluptate quam sentio conferatis, Quid me magis afficiat, difficile sit ad iudicandum, ut in me etiam illud sentiam, Seruias Domino cum timore & exultes ei cum tremore: sic enim exultatio est ad lætitiã, timor autem ad anxietatem. Anxietatem faciebant, quæ iam iam desino recensere. At verò, nunc video, me trepidasse timore, vbi non erat timor: timendum enim erat illi Præposito, qui iis Præpositus est, qui difficile in officio contineri possunt; mihi autem, iis Præposito, qui eâ pollent modestiã, fortitudine, prudentia, ac charitate, quæ in quolibet Prælato desiderari potest, ut eorum quilibet Præpositus esse mereatur. Quid in hac causâ metuendum est? Quid enim me moretur infantia, imperitia, ac mentis imbecillitas, cum nec monitis, nec disciplinã, nec correctione in hoc munere mihi futurum sit opus? Nisi quis velit quod dixerunt veteres, Mineruam docere, aut (vt more nostrorum dicam) sanctum Bernardum hortari, vel inter Chordigeros (vt iam sumus) conceptum tegere latinitate. Non opus est Præceptore cui nihil addiscendum est: facile flantibus ventis secundis gubernacula à quolibet Nauclero tenentur. Illud quidem satis aduerto, vos Præpositis doctissimis, grauissimis, foelicissimis hætenus assuetos, in tanta eius, quæ huius confessus prima est, dignitatis mutatione, ac declinatione, non posse quin aliquod sentiat fastidium, illudque animo subibit quod dixit quispiam. Quis nouus hic nostris successit sedibus hospes? Inelyta quis Petri tecta superbus adit? Meritò sanè (Patres) hæc omnia. Verum, & illud in solatium animo mecum repetatis, quæso: Deum eligere solitum infima huius mundi, vt confundat fortia, & ex ore plerumque infantum & lactentium perficere laudem suam, vt ei facilius accepta referantur bona, quæ ab eo cuncta procedunt. His dictis descendit de solio Salesius, plaudentibus omnibus, & deinceps optimam de se existimationem diffudit quaqua versum, vt verè Ecclesiasticorum gemma, & Gebennensis Ecclesiæ decus vocaretur. Sequenti quatuor temporū post Dominicã Pentecostes Sabbatho, cum sacros generales Ordines in Diui Francisci Basilica, Præsul. Granierius celebraret, quarto Calendas Iunij, ad quatuor Minores, Ostiariatus, Lectoriatus, Exorcistatus, & Acolytatus, ordines, sacrumque Hypodiaconatus Franciscus promotus est. Hinc cum de eius fortitudine in annunciando Dei

*Franciscus
Subdiaconatus
ordinem suscipit.*

Franciscū
Granierius
ad habendam
concionem
solicitat.

verbo spem magnam Granierius cōcepisset, iussit ad proximum Corporis Christi festum è sublimi Cathedra Cōcionem habendam parare. Salesius, tanto se oneri imparem sentiens, nullas pretermisit excusationes, vt ab eo se defenderet, & ad summum Diaconi munus esse dixit, qualis cum nondum esset, nulla ratione Euangelium auderet prædicare solemniter. Granierius, non alia quàm sua, ad id opus esse dispensatione, inquit, absoluto vsus est imperio, ad quod demisso capite Salesius; Quandoquidem (inquit) ô Domine, tu iubes, & melior est obedientia quam victimæ, in verbo tuo laxabo rete, si tamen non vt par est satisfecero, tuo sanè defectus hic imputabitur, imperio. Dū, quid ad indictam diem dicendum habeat, meditatatur, Aduenit Iacobus Foderæus Bessanus Maurianensis, inter Franciscanos magni nominis Concionator, exiguum temporis spatium in vrbe acturus, quem cum audire Granierius cuperet, nulla alia dies, quam quæ Salesio indicta erat, poterat huic conuenire desiderio. Consensit liberrimè ad mutationem Salesius, at Foderæus, cum intellexisset, Dominum Præpositum, priorem habuisse iussionem, diu in remittendo hoc onere laborauit: sed Salesius, celeberrimo Doctori, & qui ciuitatem permanentem non habebat, absolute cedendum esse ratus, tantum renuit, vt paratam concionem, in festi octauam diem, quæ die natiuitatis Diui Ioannis Baptistæ occurrebat, distulerit. Octaua igitur cum illuxisset expectaretq; solitū Concionis habendæ tempus, vbi primum Căpanæ signum audiuit, subito pauore sic est apprehensus, vt febris accessum senserit violentū adeò, vt super cubile se proijcere sit coactus. Hac in anxietatè, leuauit oculos suos in mōtes vnde veniret auxilium sibi, nec morâ, nimis à Domino cōfortatus, surrexit, & Diui Francisci tēplo. (vbi Cathedralis Ecclesia sua officia persoluit,) nullibi vacuo, in sublime pulpitu eleuatus, assūpto, de realitate (vt aiunt) corporis Christi in Eucharistia themate. Hęc eruditissimè elegantissimèq; pertractauit. Summum bonū summè sui cōmunicatiuū esse. Tres autē cōmunicationes præcipuas: primā, qua Pater cōmunicat se filio, & qua Pater & Filius cōmunicant se Spiritui sancto. Secundam, qua Sacrosancta Trinitas Diuinam personam humanæ naturæ, cōmunicauit, Tertiam, qua Deus, non naturæ, sed omni personæ humanæ, in Eucharistia sacramento, Filij sui corpus communicat: Tres has communicationes sic inuicem ligatas

Francisci
Foderæo
cedentis
humilitas.

Francisci
concio prima
de u
char. stia
sacramēto.

gatas

gatas esse, vt tertia non possit esse absque secunda, neque secunda sine tertia: Tertiam memoriam esse secundæ; & secundam primæ. Hinc Hæreticorum, circa tres has communicationes, errores refutauit, Sabellij, Arrij, Eutichis, & Samosatani, sed præcipuè circa tertiam, cuius causa, primam & secundam in medium producebat, hæreses Vbiquitarum, Sacramentariorum, & Calvinianorum, adductis in eam rem egregiis similitudinibus, Scripturæ locis, Patrum sententiis, & argumentis: & quandoquidem eorum vnusquisque præsumit sibi cœnam suam manducare, ideò vnum esurire, alium vero ebrium esse dixit. Iactis huiusmodi fundamentis, Vicinos Geneuenses ad bellum prouocauit, nullis aliis munitis armis, quàm verbo Domini quod in æternum manere ostendit, quibus sic dimicauit, vt coactis in omnes angulos aduersariis, eos demum ad vitæ petitionem compulerit. Confirmauit præterea validissimis rationibus Catholicorum fidem, & eos ad deuotionem erga tantum Sacramentum, frumentum electorum, vinum germinans virgines, cibum æternitatis, Angelorum panem, ex quo si quis manducauerit, viuet in æternum, adhortatus, tandem feruentissimâ oratione conclusit. Auditores, quos vt statuas videre erat, statim ac finem fecit, variis rumoribus commoueri cœperunt, eorumque non pauci ad lætitiæ lachrymas prorumpentes simul laudibus abeuntem proferebantur. Granierius ad pietatem tenet, copiosè fleuit, Et, hic filius meus est (inquit ad Proceres Canonicosque conuersus) Quid vobis videtur de filio? (Et eum sic deinceps appellauit) Numquid mira mirè dixit? Næ nouum habemus Apostolum: Potens ille est verbo & opere, & datus à Deo nobis, ad dandam scientiam salutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum. Continuò Dynastæ Boësiaco, flenti iterum præ teneritudine, gratulatus est, sed & alia circa Syonnasiam Francisci matrem agebantur à fœminis: nam hæ, quod Evangelica illa de turba, affumentes, Beatum aiebant ventrem, qui talem fructum portasset, & beata vbera, quæ tantus filius suxisset. Adfuerunt huic concioni tres magni nominis Calvinianæ perfidiæ Hæretici, Antonius Sannichaëlius, Auulliaci Regulus, Bursinius, & alius quidam genere item nobilis, & Auulliacus quidem in errore suo huc vsque pertinacissimus, & qui in Controuersiarum campo assiduè dimicabat, tunc primùm moueri cœpit in animo, nec ita

*Granierij
praclara
de Fran-
cisco sen-
tentia.*

*Auulliaci
cui in pri-
ma Fran-
cisci cœcio-
ne motus.*

malè postea de Catholicorum fide sensit immò tantum in eo, cum Salesio conferendi, creuit desiderium, vt tandem abiuratis nefariis opinionibus, veritatem postea sit amplexus. Lucebat vbiq; pietatis splendore Salesius, & omnium animos in sui imitationem rapiebat, domi assiduus erat Doctrinæ hospes: eius modestiam in vrbe nemo superabat: in choro Dei laudes, velut è supremo beatorum spirituum ordine aliquis decantabat, visitandis ægris, conciliandis inimicis, patrandisque cæteris Christianæ dilectionis operibus multum temporis infumebat, & in tantis principiis agnoscebant omnes veram ac synceram sanctitatem. Auxit tamen fidem hanc maximè sodalitatæ sanctæ Crucis ab ipso facta erectio, quam propositis causis, & futuro toti non solum ciuitati, sed Prouinciæ, ad salutem emolumento, adhibitis etiam Canonicorum suorum votis, solide obfirmavit. Calendis igitur Septembris anni supra millesimum quingentesimi nonagesimi tertij, in solemni conuentu hanc illi formam dedit: Sanctæ crucis nomine vocari primùm voluit, quia (aiebat) sub salutarifero crucis vexillo Catholica religio conseruatur, illudque ipse zizanix seminator antiquus humani generis hostis perhorrescit, & illo priscis temporibus, non modò beati Patres, pro repellendis tentationibus, sed etiam Imperatores, Reges & Principes, pro oppugnandis infidelibus, & debellandis hæreticis, non sine ingentibus victoriis & triumphis, vsi sunt. Nomine etiam Conceptionis beatæ Virginis Mariæ, quia intemerata sacratissimæque illa Virgo Saluatoris nostri genitrix, absque originalis peccati labe concepta, iugiter orat pro populo, interuenit pro clero, intercedit pro deuoto fœmineo sexu, subuenit oppressis, hæreticorum & infidelium conatus reprimat, bonosque omnes à malis liberat. Nomine denique Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, gloriosorum terræ Principum, quorum hic Doctor gentium, ille Christi Vicarius Ecclesiæ fundamentum, & cuius fides nunquam deficiet, quia ambo sanctam Romanam Ecclesiam, aliarum omnium Ecclesiarum verticem, ac magistram, propriâ morte illustrarunt, & illustris Ecclesiæ Gebennensis titulares patroni, ipsam ac illius ciuitatem, & diocesim, illarumque populos, in orthodoxæ fidei professione, ab omni hæresum labe innoxios custodierunt, ab ipso ferè nascentis Ecclesiæ exordio, vsque ad annum Domini millesimum quingentesimum trigesimum quintum.

Franciscus fraternitatem sanctæ Crucis Anicij erigit.

Sodalitatis nomina. I.

Secundum.

Tertium.

Erectionis causa.

tum, quo Satanas malorum omnium incentor, turbulentissimis hæresum motibus, ciuitatem ipsam, ac illius Diœcesis partem, expulso inde Antistite, Canonicis, toto clero, reliquisque veræ fidei cultoribus, Templis dirutis, imaginibus & ornamentis illorum spoliatis, sacris vasis ereptis, sparsis Sanctorum reliquiis & conculcatis, diuinis omnibus pollutis, ita diuersorum errorum contagione infecit, vt exinde ipsa ciuitas, bellorum alumna, proditionum inuentrix, homicidiorum nutrix, incendiorum & rapinarum sentina, sceleratissimorum totius Europæ azilus, omniumque malorum quæ Galliam & Sabaudiam vexauerunt, origo, non immeritò censeatur Quocirca (inquebat Piissimus Franciscus) sperandum est, si inuocato hoc crucis signo, & imploratis beatæ Virginis ac sanctorum Apostolorum suffragiis, ad misericordem Deum, qui pœnitentibus pius est & pacificus, cum cordis compunctione, gemitu, orationibus, ieiuniis, frequenti peccatorum confessione, Eucharistiæ sumptione, aliisque verè Christianis officiis conuertamur, ipse qui (etsi clementissimus) vult rogari, vult cogi, vult quadam importunitate & assiduâ deprecatione vinci, nos ab omni hæreticorum vexatione, militum incursionibus, & deprædationibus, fame, qua premimur, morbis, quibus vexamur, bellis, quibus vrgemur, ac aliis periculis, quæ iam præ foribus sunt, eripiet & liberabit: ac extinctis ab ipsa ciuitate, publicis sui ipsiusmet Dei, naturæ humanæ & hominum hostibus, inibi sacram religionem Catholicam reuiuiscere faciet, nosque pristinis sedibus & propriæ Ecclesiæ, (à quibus expulsi, in hac Aniciensis vrbe, amplius quàm per quinquaginta annos, quasi aduenæ & peregrini in mendicata Ecclesia resedimus) restituet. Cùmque assidua plurimorum oratio ipsi Deo existat gratissima, ipsiusque implorandi auxilij præcipua ratio sit, si plurimorum fidelium, simul, in nomine Domini nostri Iesu Christi congregatorum (in quorum medio se adfuturum promissit, animi, in vnum, cooperante Spiritu sancto, piè consentiant, ad instar aliarum Prouinciarum, & ciuitatum, quæ in similibus necessitatibus & periculis constitutæ, per erectiones diuersarum, sub diuersis tamen piis & sacris nominibus, & inuocationibus, societatum, non modicam consolationem, & leuamen receperunt. Idcirco Franciscus Salesius Ecclesiæ Gebennensis Præpositus, cum suis Canonicis, ad maiorem Dei gloriam,

*Sodalitas
ad que &
quor ultra
via erecta.*

*Ecclesia sã.
cti Iohannis
oratorium
sodalita-
tis.*

*Sodalitas
colligio ca-
thedraliũ
Canonico-
rũ vnita.*

*Sodalitatis
festiuita-
tes.*

riam, totiusque cœlestis curiæ decus, saluberrimam hanc pœnitentium vtriusque sexus, societatem, ad altare sanctæ Crucis in Gebennensi Ecclesia situm, & ad altare sancti Germani, in Ecclesia sancti Francisci Anicij pro tempore, de consensu & auctoritate Reuerendissimi Patris Claudij Granierij Episcopi & Principis Gebennensis, ac sub placito supreni Pontificis, & sanctæ Sedis Apostolicæ, sub his statutis & ordinationibus, perpetuò erexit & instituit. Quia tam pro diuinis officiis sodalitatis celebrandis & decantandis, aliisque piis operibus exercendis, quàm pro ipsius negotiis tractandis, aliquis locus peculiaris omnino liber, extra Ecclesiam, in qua altare erectionis situm est, vt vbique fieri consuevit, necessarius est, Ecclesiæque sancti Iohannis Baptista Præceptoris (vt aiunt) Gebennesij, Hospitalis Hierosolymitani, in loco publico Urbis Aniciensis sita, propter ministrorum eiusdem defectum, ac temporis iniuriam non multum frequentatur, sperandum tamen est, incolas (qui aliunde religiosissimi fidem Catholicam verbo & opere piè profitentur) ipsam sancti Iohannis Ecclesiam feruentius posthac visitaturos, si in eadem Missæ, aliæque diuina officia frequentius decantentur, & peragantur, ac preces publicæ & piæ exhortationes, seu conciones, sæpius fiant; idcirco de consensu Dionisij Sacconæi Cletarum Baronis, necnon Procuratoris generalis fratris sui Petri Sacconæi, Equitis Hierosolymitani, Magni Prioris Aruerniæ, ac Præceptoris Gebennesiani, Sodalitatis oratorium, dum Gebennenses Canonici Anicij residebunt, in ipsa sancti Iohannis Ecclesia constitutum est. Si verò euentu aliquo, Cathedralem Ecclesiam in alium locum quàm ciuitatem Gebennensem transferri postea contingat, sodalitas, vt eidem Cathedrali Ecclesiæ perpetuò & indissolubiliter vnita, & incorporata, cum omnibus suis insignibus, vasis sacris, ornamentis, & libris in eundem locum transferatur, cuius tamen aliquod membrum ab eadem sodalitate perpetuò dependens, si ita expedire videbitur remanere possit. Speciales & perpetuæ festiuitates erunt: Exaltatio sanctæ Crucis, Conceptio beatæ Mariæ Virginis, Inuentio eiusdem sanctæ Crucis, & natalis dies sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, quæ vt solemnius celebrentur sacrosanctum & tremendum Eucharistiæ Sacramentum qualibet earumdem die super oratorij altare publicè & honorificè collocabitur, & per totam diem integram reuerenter

reuerenter (vt decet) afferuabitur, id quoque dominica secunda cuiuslibet mensis exceptis Septembri, Decembri, Maio, & Iunio, propter festiuitates solemnes occurrentes, fiet. Singulis autem illis diebus, duo ex fratribus, per Priorem & illius assessores alternis horis respectiue constituendi, ante ipsum altare, genibus flexis, in habitu, horam integram sacris precibus, & diuinis meditationibus, singulariter, & iuxta propriam cuiuslibet deuotionem, pro sanctissimo Domino nostro Papa, necnon pro omnibus Ecclesie Prælati, vniuersoque Clero, ac Reipublice Christiane tranquillitate, fidei Catholice tutela, pace & concordia inter Principes & populos Christianos, conseruatione etiam, ac ampliatione sodalitati, & in dies ampliori spiritualium fructuum productione, transigere debebunt vsque ad vesperam, & tunc Sacramentum facta prius solemnibus benedictione, in ordinarium locum referetur. Iisdem festiuis diebus, ac feria quinta in cœna Domini, processiones publicæ, modo & forma secundum loci commoditatem, & opportunitatem temporis, fient, in quibus, omnes & singuli vtriusque sexus sodales, in habitu interesse, ac bini, piè, grauitè & pedetentim, cum silentio, incedere, precè, que tunc indictas distinctè decantare, qui scient; alij vero, rosarium beatæ Mariæ Virginis secretò recitare debebunt, quapropter omnes ad horam conueniant in oratorium in quo processiones incipient, illucque reuertentur, & in iis vnus ad hoc constitutus, crucem magnam, medius inter alios duos, cereos, vel faces accensas gestans, deferat. Sodales festiuis quatuor diebus, necnon qualibet Dominica secunda mensis, Presbyteri scilicet, sacrum Missæ sacrificium in Oratorio (si fieri possit) sin minus in alia Ecclesia; Reliqui verò laici vtriusque sexus, præuia diligenti peccatorum confessione vbi placuerit facta, Sacramentum Corporis & Sanguinis Dominici, in eodem Oratorio sumant. Cuilibet tamen legitimè impedito liceat alia die opportuniore, huic statuto satisfacere, dummodo prius, impedimentum Priori, qui prouidebit significauerit. Id etiam ad absentes extendatur, dummodo quolibet mense communicent. Vna Missa qualibet die Dominica, in Oratorio, per vnum Presbyterum sodalem, à Priore constituendum, perpetuò celebretur & sodales cæteri (si id fieri potest) intersint, ipsūque celebrantem suis orationibus iuuent. Omnes & singuli, diebus singulis, ad recitationem quinquies Orationis Dominicæ, & totidem, salutationis

*Sodalitatis
processiones
publicæ.*

Communio.

*Obligatio
quotidia-
na.*

G

*Ut ſalutã-
da Virgo.*

*Ut comi-
tandum S.
Sacramen-
tum.*

*Ut compo-
nenda di-
ſcordia.*

*Ut ſepeliã-
di mortui.*

Angelicæ, genibus flexis, & detecto capite, perpetuò aſtricti erũt & tenebuntur, eã ad Deum intentione quæ ad lucrandas indulgentias requiritur. Ut ritus antiquus ſalutationis Angelicæ, genibus flexis, & detecto capite, quando in Aurora, meridie, & occaſu Solis, ex antiqua vniuerſalis Eccleſiæ traditione pulſatur, religioſè feruetur, ideò ſalutatio illa Angelica, ter ab vniuerſis ſodalibus, quotidie, vtroque genu flexo, & detecto capite, recitabitur, vbicunq; (etiamſi in viis publicis vel plateis conſtiterint) quoties in maiori Eccleſia pulſabitur, vt præter indulgentias eam ſic recitantibus à ſummis Pontificibus conſeſſas, ex hoc humili obſequio beatæ Virgini præſtito, ipſius meritis & interceſſione, à morbis, peſte, tempeſtatibus, grandinibus, aliisq; aëris corruptionibus & perturbationibus, Prouinciæ totius Sabaudix liberentur. Sodales dum obuiam habebunt ſacrum Viaticum, quod ad infirmos defertur, illud, niſi aliis vrgentiſſimis præpediti fuerint negotiis, piè cum precibus, & mentis intentione ad Deum, pro ipſius infirmi ſanitate, ſequi debebunt, & tenebuntur: item ipſos infirmos, & incarceratos quantò citiùs viſitare, & conſolari. Vbi primum aliqua lis, ſeu diſcordia inter ſodales quantũuis minima, ex quauis cauſã prodierit, ſtatim de iis Prior certior fieri debet, vt ipſe deinde cum aſſeſſoribus, per ſeipſum, aut alios, ſubitò, & antequam alterius accendantur, componere ſtudeat, reliqui interim, pro huiusmodi ineundã concordia, peculiare ad Deum preces effundere tenebuntur. Vbi primum alicuius ſodalitatis cuiuſvis ſexus obitus Priori innotuerit; vexillum Crucis, nigro panno paratum, in oratorij foribus apponatur, vnã cum designatione inſcriptis, horæ, & nominis Eccleſiæ, in qua ſepelietur, vt reliqui fratres (ſi aliunde neceſſariò occupati non fuerint) defuncti corpus, ad ſepulturæ locum, cum precibus aſſociare teneantur & debeant, & ad hoc tam pium opus obligabuntur: craſtinã verò die obitus, Miſſa in Oratorio, pro ſalute animæ, & à Purgatorij pœnis liberatione, celebrabitur. Prætereã, vt quotannis aliqua defunctorum ſodalium memoria in communi habeatur, die proximiori feſto Exaltationis ſanctæ Crucis non impedita, Anniverſarium generale fieri debet in Oratorio, in quo omnes in habitu aderunt, Miſſam, quam Prior celebrabit (ſi ſit Sacerdos) aliãſque preces quæ decantabuntur audituri. Ad inſtar aliarum ſodalitatum, maximè verò Archiſodalitatis ſanctiſſimi.

simi Crucifixi, in Ecclesiâ Sancti Marcelli, ordinis fratrum Seruorum, in alma vrbe ab antiquo erectæ, habitus huius erit, faccus telæ nigræ canapis, totum corpus à collo vsque ad talos conregens, simplex, sine scissura, serico, ornamento, aut aliquo labore, vnâ cum caputio eiusdem telæ & coloris caput & faciem velante præterea cingulum ex filo canapis, mediocris crassitudinis, nodosum, ad instar illius quod Franciscani sodales ferunt, ac rosarium, non tamè preciosum, ex eodem cingulo pendens, qui habitus, cuilibet sodalitatem ingredienti, sub præscriptâ forma, à Priore imponatur, & ad illius delationem, omnes viri cuiuscumque conditionis extiterint, in oratorio, processionibus, aliisque publicis actibus, cum sodalitas conuocabitur teneantur, & obligati sint; Mulieres tamen, super vestem candidam, ad solam cinguli & rosarij delationem respectiuè astrictæ erunt. Sodalitatem autem ingredi licebit (præter Ecclesiæ Cathedralis Canonicos) omnibus & singulis vtriusque sexus personis, Catholicis tamen, ac bonæ famæ, emissâ prius fidei professione, & seruatis cæteris de ritu seruandis. Sodalium nomina, & cognomina, ac eorum conditiones cum designatione diei receptionis, & pecuniæ spontè oblatae, per Secretarium in libro ad hoc solùm destinato describantur. Officiales sodalitatibus singulis annis, die proximiori Calendis Septembris non impeditâ, in generali Congregatione mutabuntur. Prior vocabitur primus & præcipuus Officialis, & quodammodo caput, qui (vt fundatorum memoria non pereat) semper assumetur ex Canonicis Ecclesiæ Cathedralis. Is prior solus ex Sodalibus, in Oratorio, processionibus, congregationibus, aliisque publicis actibus, superparum deferat, & ibidem præminentiam habeat, Officia diuina inchoet; preces & orationes publicas recitet; vltimus in processionibus, sic indutus, medius inter duos assessores sodalitatibus habitum deferentes incedat: In oratorio, populo cum Sacramento benedicat: Eos qui missas ordinarias extraordinariasque celebrant annotet: Directores processionum & Cantores eligat: Visitatores infirmorum & incarceratorum, ac discordiarum compositores constituat: Sodalitatem ingredi volentes recipiat: pacem inter dissidentes conciliet, & lites componat: Congregationes extraordinarias conuocet: in omnibus congregationibus præsideat, ac in eis vota exquirat, vocésque duas habeat, & cui

Sodalitatis habitus.

Quibus ingredi liceat.

Catalogus.

*Administration.
Prior.*

omnes cuiuscumque status & conditionis extiterint, in his quæ ad societatem spectant, honorem, reuerentiam & obedientiam deferre & exhibere teneantur; iustitiam diligit & faciet iudicium, poteritque (existente causâ legitimâ) alium Canonicum qui Subprior vocabitur sui loco constituere. Prioris Assessores ei in omnibus necessariis assistant, in habitu tamen sodalitatis, & in processionibus vnusquisque eorum peregrinationis baculum deferat & incedant; primus à dextris, alter à sinistris Prioris. Thesaurarius pecunias, quæ in sodalium receptione dabuntur, alias etiam quæ offerentur recipiat: legata exigat: necessaria tam ad Diuinum cultum, quàm pauperum & infirmorum leuamen ac temporalium administrationem (de mandato tamen Prioris, eius propria manu subscripto, & non aliâs) ministret: de quæ omnibus exactis, receptis, & insumptis in fine anni rationem reddat, Secretarius, acta scribat, & alia quæ ad huiusmodi munus pertinere dignoscuntur exequatur. Duodecim præterea sint Consiliarij, partim Clerici, partim laici, inter quos Prior, Assessores, Thesaurarius & Secretarius prioris anni assumantur. Si forte in congregationibus res aliquæ ita arduæ aut dubiæ eueniant, vt facillè diffiniri non possint, ad Canonicorum Conuentum referantur, & quidquid ibi ordinatum fuerit omninò obseruetur. Præcipua sunt hæc Erektionis capita, quam sic tandem clausit Fundator prudentissimus, vocatis testibus Ioanne Chopello, Michaële Seruano, Iacobo Cappa, Sacerdotibus, & Ioanne Guichone Libellione publico. Subscripsit quæ Præpositi autoritate, adhibitis secū, Ioanne Tissoto Protonotario Apostolico, Ioanne Copperio, Ludouico Reydeto, Ludouico Salesio, Frâncisco Chiffæo, Frâncisco Ronisio, Iacobo Ballo, Ioanne Porterio, Stephano Cōbano, Iano Regardio, Iacobo Bruneto, Ioânne Elofiano, Carolo Aloysio Perneto, Carolo Grosseio, Antonio Bochuto, Claudio Angeuillano, Eustachio Mugnierio & Ioanne Deagio, Cathedralis Ecclesiæ Canonicis, reliquis vndecim absentibus, curauitque huius rei solemnem autoritatem à Ludouico Palludano publico autoritate Apostolica Libellione recipi: & Antistitis Confirmatione approbationeque muniri. Inchoauit vero sodalitas officia sua, die festo exaltationis Sanctæ Crucis mensis eiusdem sub musicis cantibus, & Episcopi benedictione, iubilante vniuersa Ciuitate. Quantum deinceps Sabaudia, ex hac erektione,

*Assessores.**Quæstor.**A secretis**Consilia-
rij.**Erektionis
actus.**Sodalitas
quando
inceperit.
Franciscus
Institutor
& Prior so-
dalitatis.*

ne,

ne, emerferit emolumenti, vix dici potest, & Salesius quidem vt Fundator, ita Prior fuit primus, vbique mirabilis. Posthæc, Sabbatho quatuor temporum Septembris, ad Diaconatus ordinem promotus est, & in Aduentu, post tertiam Dominicam Sacerdos effectus. Collachrymatus est Granierius dum ei manus impone- ret, filio suo charissimo, sed Franciscus, præ tantæ dignitatis, ad quam euehebatur consideratione, delapso in terram alicui cæli- ti simillimus videbatur, tandemque duodecimo Calendas Ianuarij, Diui Thomæ Apostoli festo, in Ecclesia Cathedrali, præsentibus, non sine gaudio Parentibus, & assistente Stephano Combano, à quo cerimoniarum vsus didicerat, primum sacrifi- cium solemniter obtulit Deo, habuitque post diei Vespera- tum officium hac de re feruentissimam Concionem.

*Franciscus
ad diaco-
natum pro-
mouetur.*

*Franciscus
fit sacer-
dos & ce-
lebrat.*

DE VITA ET REBUS GESTIS, SERVI DEI.

*Eximia Sanctitatis Viri FRANCISCI SALESII Episcopi
& Principis Gebennensis.*

LIBER SECVNDVS.

VAM præ Sacerdotali fastigio dignitates cæteras sæ-
cularium Salesius parui faceret ex constanti Sena-
torix recusatione satis ostendit & hoc ipso etiam
tempore à quo & præposituram & sacerdotium pos-
sidebat. Prouocabatur nepe ad id à Gentilibus suis,
sed omnium instar erat Antonius Faber amicitia apud illum po-
tentissimus qui callida agendi ratione sic semel eum decipere
conabatur. Ais velle te à Theologia impetrare facultatem ad
Iurisprudentiæ sacra quæ superiore biennio intermisisti quo-
dam postliminij iure repetenda. Quo nomine non solum mira-
biliter gaudeo, sed etiam si tua causa id facis, vt facere debes, &

*Franciscus
constanter
senatoriã
purpuram
recusat
Franciscus
Faber ad
dignitatẽ
senatoriã
inuitat.*